

Jaargang 40, nr. 1, Mei 2009

SoAP

Sociologisch Antropologisch Periodiek
sinds 1970

PERIODIEK VAKGROEP SOCIOLOGIE
RIJKSUNIVERSITEIT GRONINGEN

In dit nummer onder meer:

Stagereportage - Verliest sociologie contact met samenleving? -
Familedrama's - Vrouwelijke hoogleraren

rijksuniversiteit
groningen

Redactioneel: Goed kijken

Het zou dramatischer zijn geweest, maar ik zou liegen als ik zou schrijven dat ik dit schrijf op de dag dat Martin Bril doodging. Dit is echter geen mooi geromantiseerd verhaal. Bril ging vorige week dood.

Tja.

Door alle erende beschouwingen over zijn werk en postume loftrampetten werd ik mij meer dan eerst bewust van de aard en essentie van zijn stukjes: zijn fascinatie om het gewone bijzonder te maken, en het bijzondere gewoon. Alles en iedereen is een uniek verhaal. De toverformule: kijken. Goed kijken.

Maar niet altijd geloven in wat je in eerste instantie denkt te zien, en alles is betwistbaar.

Niet alleen in hoe Bril keek en hoe hij dit wist te verwoorden lag zijn kracht; ook *waarnaar* en *naar wie* hij keek maakte hem bijzonder: parkeerplaatsen, wegrestaurants, industrieterreinen, achterbuurten, gehuchten, polders, zwervers, truckers, wandelaars. De – soms scherpe – (sociale) randjes van de zichtbare wereld, of mensen die zich langs deze richels bewegen. Braakliggend land, oenschijnlijk nietszeggende passanten.

Was dat de socioloog in Bril?

Je moet oppassen de doden – waarover niets dan goeds – te verheerlijken, maar ik neig naar 'ja'. Niet alleen was hij in zijn actief observerende rol in zekere zin bezig met veldwerk, ook hield hij de sociologie een spiegel voor. Niets, zelfs de meest obligate, triviale of banale voorstelling, is wat het lijkt, en al het gewone is bijzonder. Mensen zijn meer dan 'een burger' of een *case* in een SPSS-bestand.

Soms lijken we dit te vergeten.

Een soort regressie naar het gemiddelde, om in prototypen te kunnen blijven spreken: 'de man van de straat', 'de patiënt', 'de buurtbewoner', 'de socioloog'.

Kijk goed, zoek langs de randen (is er niet zo'n gezegde dat in de berm de mooiste bloemen groeien?) maar geloof je ogen niet gelijk en niet altijd.

Zoek overeenkomsten, maar vergeet de verschillen niet.

Jurre van den Berg, hoofdredacteur

Colofon

SoAP (Sociologisch Antropologisch Periodiek)

Jaargang 40, nummer 1, Mei 2009

Drukwerk: Copyright

Verzending: Rijksuniversiteit Groningen

Redactie: Jurre van den Berg, Hester de Bok, Vanessa Codrington, Mart Duitemeijer, Michiel Emmelkamp, Nathalie Feitsma, Anna Herengreen, Sanne Jonker, Karin Meijboom, Paulien de Winter, Lieuwe Zijlstra.

Lay-out: Mart Duitemeijer

Contact: SoAP_Groningen@hotmail.com

Vakgroep Sociologie t.a.v. 'SoAP'
Grote Rozenstraat 31
9712 TG Groningen

INHOUD

VAKGROEP

- 4 Thuis bij... Hilde Steenberg
- 6 College-evaluatie: Onderwijs sociologie
- 7 Nieuws uit de vakgroep
- 7 Afgestudeerden
- 8 Stagerportage
- 26 Achterkant: Jouri Bakker

SOCIËTAS

In dit katern krijgt studievereniging Sociëtas de ruimte om haar nieuws te presenteren.

Nieuws van Sociëtas 10 - 11

MAATSCHAPPIJ & POLITIEK

- 12 De rol van geslacht bij benoeming hoogleraren
- 13 Sociologie in de media
- 14 Familiedrama's
- 15 Richard Sennett in Groningen
- 16 Boekbespreking: Bas Heijne - *Onredelijkheid*
- 17 Sociologische canon: Wiebren Jansen

OPINIE

- 18 Twistpunt: Verliest de sociologie het contact met de samenleving?
- 20 Reactie: Jan Kornelis Dijkstra op Arie Glebbeek
- 21 Redactioneel commentaar
- 22 Geweld in het openbaar vervoer: ook personeel is partij
- 23 Boekbespreking: Malcolm Gladwell - *Uitblinkers*

OVERIG

Redactioneel 2
Colofon 2
Inhoudsopgave 2

“Hier wordt geschiedenis geschreven en ik ben er gewoon bij!”

Deze keer is ‘Thuis bij...’ beland in het dorpje Kostvliet. Zij die denken dat het aan het einde van de wereld ligt, hebben het mis. Kostvliet ligt namelijk slechts drie kilometer van het bruisende Gieten en maar een halfuurtje met de bus van Groningen vandaan. In het pittoreske dorpje, dat bestaat uit een één kilometer lange weg, staan af en toe wat huizen. In één van deze huizen woont Hilde Steenbergen, studieadviseur bij Sociologie sinds 2006.

*Vanessa Codrington &
Paulien de Winter*

Onze reis naar Kostvliet begint in Groningen, waar we de bus richting Emmen pakken. De bus rijdt langs open velden en langs dorpen. Na een reis van ongeveer een half uur zet de chauffeur ons af bij de Brink in Gieten. Daar pikt Hilde ons op met een busje en rijdt ons naar haar huis. Onderweg wordt er al druk gekletst en komen we er achter dat een grote auto wel zo handig is met vier kinderen. Iedereen past erin en achterin kunnen de fietsen ook nog eens mee. Wanneer we bij haar huis zijn, stappen we uit en genieten even van het mooie uitzicht. Hilde woont in een opgeknapt boerderij met een enorme tuin waar de meeste mensen alleen van kunnen dromen. Binnengekomen valt de mooie vloer ons direct op. Ook de rest van het huis is mooi. Het hele huis kent een wat ouderwetse, ontspannen sfeer. We bewonderen het huis en krijgen direct een kopje thee aangeboden. We installeren ons op de bank en Hilde neemt plaats op haar favoriete plekje bij de kachel. We zijn nog niet begonnen met het gesprek of ze trekt haar schoenen uit en trekt haar benen op. We zouden het ons voor kunnen stellen dat ze daar vaak zit om te genieten van het uitzicht en heerlijk weg zit te dromen.

Als het geen mooi weer is, dan gaat ze echt niet kamperen. “Dan zit je maar een beetje in een klamme tent kou te lijden.”

Hilde is geboren in Den Helder, op 29 november 1967. Ondanks dat er vaak wordt gezegd dat het voor een hoogopgeleide vrouw moeilijk is om aan een man te komen, gaat dit niet op voor Hilde. “Zolang ben ik ook nog niet hoogopgeleid, dus voor mij was het niet moeilijk.” Ze is getrouwd en heeft vier kinderen. Jonathan van 16, Hanneke van 10, Heleen van 9 en Jochem van 6. De oplet-

tende lezers zien meteen dat de namen van de jongens met een J beginnen en die van de meisjes met een H. Dit is niet toevallig. Haar man Holger komt uit een gezin waar de namen van alle jongens met een H beginnen en de namen van alle meisjes met een J. Alle vrouwen trouwden met een man waarvan de naam begint met een H en de mannen trouwden met vrouwen waarvan de naam begint met een J. Holger en Hilde zijn een uitzondering samen met een zus die trouwde met een man met een J. Hilde en Holger besloten de traditie voort te zetten maar gaven er wel hun eigen draai aan.

Ze hebben een kat Noenoe, genoemd naar de stofzuiger in de Teletubbies, omdat hij vroeger een levende slobberende stofzuiger was. Verder hebben ze een konijn, drie kippen en achter op hun land lopen zes schapen met hun lammetjes.

We hoeven haar eigenlijk niet de vraag te stellen waarom ze hier woont, want als we om ons heen kijken zegt dat genoeg. Ze woont op een prachtig plekje. Het heeft wel even geduurd, want in haar leven is Hilde maar liefst vijftien keer verhuisd. Ze heeft zelfs vier jaar in Zuid-Afrika gewoond en gewerkt. Voordat ze naar Zuid-Afrika ging heeft ze een opleiding in de mode gevolgd, waarna ze is gaan reizen. In Israël kwam ze een liefde tegen en toen hij haar vroeg of zij mee naar Zuid-Afrika wilde, was de keus snel gemaakt. In Zuid-Afrika heeft ze in de mode gewerkt. Al gauw bleek dat de mode haar toch niet zo aansprak als gedacht en na verloop van tijd wilde ze graag terug naar Nederland om te studeren. “Het was een moeilijke beslissing, want het betekende wel dat de relatie over was.” Daarbij vindt ze

Kaapstad eigenlijk een veel leukere stad om in te wonen dan Groningen. Dit ondanks het feit dat haar vrijheid in Kaapstad veel kleiner was. Zo kon ze ’s avonds niet alleen over straat.

De meest bijzondere gebeurtenis die Hilde heeft meegemaakt was in Afrika. Het is een gebeurtenis waar veel mensen van over de hele wereld graag bij hadden willen zijn. Zij was namelijk aanwezig bij de vrijlating van Nelson Mandela. Samen met haar toenmalige buurvrouw ging zij op de bewuste dag naar het plein waar Nelson Mandela de menigte toe zou spreken. Op dat plein stonden alle soorten mensen, alle kleuren waren op het plein verenigd. Op de vraag wat ze van zijn toespraak vond, antwoordt ze dat ze hem eigenlijk helemaal niet verstaan kon, maar het besef er bij te zijn was groot. “Hier wordt geschiedenis geschreven en ik ben er gewoon bij!”

Het reizen zit Hilde in het bloed. De bestemming maakt haar niet zoveel uit. Het gaat er gewoon om, om dingen te zien. Gewoon de bus pakken, ergens uitstappen en maar kijken wat er te zien is. Met vier kinderen gaat het reizen wel wat moeilijker. Vrienden zijn naar Zuid Frankrijk verhuisd, en ‘ja’, zegt ze met een grote glimlach, ‘daar moet je af en toe heen’. Dan logeren ze daar in een groot huis. In de zomervakantie gaan ze eigenlijk altijd naar Zuid Frankrijk om daar te kamperen. Kamperen in Nederland gaat alleen door als het echt mooi weer is. Als het geen mooi weer is, dan gaat ze echt niet. “Dan zit je maar een beetje in een klamme tent kou te lijden.”

Ze wilde graag studeren, maar dat ging niet zomaar. Ze ging van vwo naar havo, naar

mavo. Vanaf de mavo naar het MBO (waarna ze een tijd gereisd heeft), vervolgens naar het HBO en toen uiteindelijk naar de universiteit. Ze heeft nog erg getwijfeld tussen de studie bewegingswetenschappen en onderwijskunde. Uiteindelijk heeft ze gekozen voor onderwijskunde. Haar interesse voor de studie bewegingswetenschappen komt voornamelijk door haar hobby's. Hilde is een echte duursportster. Ze doet graag aan hardlopen en zwemmen, en dan het liefst buiten. Ook geeft ze zwemtraining. Ze is altijd al sportief geweest, zo turnde en zwom ze al van kleins af aan.

Hilde heeft tijdens haar opleiding onderwijskunde stage gelopen bij Sociologie bij René Veenstra. Hier heeft ze haar scriptie geschreven over marktwerking in het onderwijs. Na haar afstuderen heeft ze een tijdje bij arbeidsvoorziening gewerkt en arbeidsmarkt-onderzoek gedaan. Vervolgens heeft ze gesolliciteerd bij Gronings Instituut voor Onderzoek van Onderwijs (GION) en is daar aan de slag gegaan als aio.

Het beroep van een studieadviseur leek Hilde altijd al een leuke baan. Toen er bij Sociologie een vacature vrij kwam heeft ze dan ook meteen gesolliciteerd. Ze vindt het een erg drukke baan. "In het begin heb ik alleen maar achter mezelf aangerend." Nu tweeënehalf jaar verder kan ze het gelukkig wel beter overzien. "Ik vind mijn baan als studieadviseur geweldig."

Op 12 maart 2009 is Hilde gepromoveerd op het onderzoek naar de effectiviteit van Vrije scholen in het voortgezet onderwijs. Er was nog nooit wetenschappelijk onderzoek

Hilde op haar vaste plek bij de kachel.

gedaan naar het functioneren van Vrije scholen. Er werd wel veel geroepen, maar geen onderzoek kon dat roep bevestigen. Vrije scholen zijn gebaseerd op het antroposofische gedachtegoed van Rudolf Steiner. Deze scholen zijn heel specifiek. Ze beschouwen de sociaal-emotionele, creatieve en de cognitieve ontwikkeling allemaal als gelijkwaardig. Het reguliere onderwijs is juist gericht op de cognitieve ontwikkeling. Vrije scholen scoren slechter op de cognitieve uitkomsten, maar juist beter op de niet-cognitieve uitkomsten, concludeerde Hilde. Het probleem van de Vrije scholen ligt bij het basisonderwijs en niet bij het middelbare onderwijs, zoals de kranten berichtten.

Het promoveren voelde voor Hilde aan als het kersje op de taart, als je diploma halen als je geslaagd bent. Ze had het gevoel eindelijk klaar te zijn. "Het geeft ongelofelijk veel ruimte in je hoofd. Ik loop eigenlijk nog steeds op wolken!"

Wat eigenlijk niemand over Hilde weet is dat ze saxofoon speelt. Hiermee is ze al heel jong begonnen. Na een hele poos niet meer gespeeld te hebben, gaf haar zus haar twee jaar geleden een saxofoon cadeau en sindsdien speelt ze weer.

Politiek gezien is Hilde links georiënteerd. Ze heeft een tijdje in het klankbord gezeten voor GroenLinks. Ook heeft ze bij de vorige gemeentelijke verkiezingen op de lijst gestaan.

Aan toekomstplannen of ambities denkt Hilde niet. Ze leeft vooral in het nu. "Soms

komt er iets leuks op je pad en dan moet je dat gewoon doen. Het is soms wel lastig met zo'n groot gezin, maar als de gelegenheid zich voordoet, moet je die aangrijpen." Op het gebied van haar werk zou ze wel wat meer onderzoek willen doen. Hoe weet ze nog niet precies, misschien wel naast haar baan als studieadviseur.

“De brave meisjes worden gewoon studenten. En de jongens tja... wat moet je daar over zeggen...dat duurt soms wat langer.”

Pas na afloop van het gesprek merken we dat onze thee koud is geworden. Het was een interessant gesprek. We krijgen nog een rondleiding door de mooie tuin en maken we een aantal foto's. Hierna praten we nog wat over de eerstejaars studenten. Hilde vindt het leuk om te zien hoe de studenten zich ontwikkelen en actief worden. "De brave meisjes worden gewoon studenten. En de jongens tja... wat moet je daar over zeggen...dat duurt soms wat langer."

Enthousiasme, interactie, afwisseling en een beetje chaos

Op een maandagmiddag, kwart over één, begint het college onderwijssociologie dat gegeven wordt door Rie Bosman. De collegezaal, in dit geval de karakteristieke Gadourekzaal, vult zich met tweedejaars, derdejaars en schakelstudenten. Mevrouw Bosman begint het college zoals elk college met de actualiteit: 'Wat staat er vandaag in de krant over het onderwijs?'

Sanne Jonker

Cursus

De colleges bestaan uit twaalf hoorcolleges die over het algemeen gegeven worden door Rie Bosman. Enkele colleges worden verzorgd door een gastspreker, waaronder Hilde Steenberg die een proefschrift schreef over leerachterstanden bij leerlingen op de Vrije School. Tijdens de colleges worden aanbevelingen gegeven over lezingen betreffende het onderwijs, zoals de lezing over 'Pesten in het onderwijs', onder andere van Gijs Huitsing. De literatuur omvat twee klappers. Oorspronkelijk waren dit twee boeken, maar omdat deze boeken niet meer uitgegeven worden, zijn ze nu te verkrijgen in een klappervariant. De eerste klapper heeft de titel 'Onderwijs sociologie' van Jules Peschar en Anton Wesselingh. Dit is een inleiding in het brede terrein van de onderwijs sociologie aan de hand van verschillende onderwerpen zoals 'ontstaan & ontwikkeling' en 'onderwijs & maatschappelijke ongelijkheid'. De tweede klapper is het boek 'Koopmanschap en burgerschap', het proefschrift van Sietske Waslander. Dit boek geeft inzicht in de effecten van marktwerking in het onderwijs. De achtergronden over de marktwerking van het onderwijs komen aan bod. Zo ook de argumenten van de voor- en tegenstanders over marktwerking. In de colleges komen verschillende onderwerpen en vraagstukken over het onderwijs langs, zoals de verzuiling en de invloed hiervan op (de kwaliteit van) het onderwijs, de multiculturele samenleving met het oog op witte en zwarte scholen, functies in het onderwijs, marktwerking en indicatoren, openbare en publieke scholen. Kortom, er zijn verschillende inzichten en onderwerpen ten aanzien van het onderwijs die in de cursus aan bod komen. De totale studielast van de cursus komt uit op 5 EC.

Het oordeel

Hoe wordt het college ervaren door de studenten? Mevrouw Bosman wordt omschreven als 'enthousiast over haar vak'. Het is leuk om naar haar te luisteren. Dat het onderwijs helemaal haar 'ding' is, is te zien aan haar bevlogenheid. Actuele ontwikkelingen in het onderwijs worden door mevrouw

Bosman goed in de gaten gehouden en in colleges verwerkt. Vrijwel elk college wordt begonnen met wat krantenartikelen over het onderwijs. Ook hebben de studenten één college een interessante serie gekeken: 'Seven Up.' Dit is een filmdocumentaire waarbij veertien kinderen met verschillende sociaal-economische achtergronden vanaf hun zevende levensjaar werden gevolgd. Om de zeven jaar werden zij geïnterviewd. De studenten worden ook betrokken bij de colleges door vragen van mevrouw Bosman. Dat is fijn. Er is genoeg interactie in de collegezaal. Of het nu gaat over de actualiteit van de dag of waarom studenten/leerlingen geen klanten zijn. Leerlingen zijn namelijk co-producenten, de student is een deel van de

Rie Bosman, docent onderwijs sociologie

'grondstof.' Over zaken betreffende het onderwijs wordt in de collegezaal dus door student en docent gesproken. De bovenstaande activiteiten in de colleges worden als leuk en afwisselend ervaren door de studenten.

Techniek is niet het probleem: 'mevrouw Bosman beschikt namelijk over een gloednieuwe-amper-nog-in-Nederland-te-verkrijgen iPhone.'

Echter, de afwisselendheid in de colleges wordt ook ervaren als chaotisch. Studenten missen in de colleges soms een rode draad. Daardoor worden de colleges ingewikkeld om te volgen. Er wordt een duidelijke structuur gemist: waar hoort een onderwerp bij in het totaalplaatje? Wat ook te maken heeft met het ontbreken van structuur is het gebruik van verschillende visuele middelen. Er wordt bijvoorbeeld gebruikt gemaakt van een beamer, het bord en PowerPoint. Het zou fijner zijn als er één duidelijk hulpmiddel bij de colleges wordt gebruikt in plaats van een wirwar aan

verschillende hulpmiddelen. In de laatste colleges werd er meer gebruik gemaakt van PowerPoint. Dat zorgde al voor meer structuur. Wellicht dat de ouderwetse beamer beter geschikt kan worden uit de colleges. Mede omdat tijdens één van de colleges de beamer niet de gewenste uitkomst bood. De beamer bleef door technische redenen niet meer rechtop staan. Daardoor moest mevrouw Bosman werken aan haar armspieren door de beamer omhoog te houden... Dat is niet handig! Misschien is een uitwerking van de beamer-sheets op PowerPoint volgend jaar een uitkomst. De studenten weten namelijk ook dat mevrouw Bosman best met technologie, dus ook met PowerPoint, kan werken. Mevrouw Bosman beschikt namelijk over een gloednieuwe-amper-nog-in-Nederland-te-verkrijgen iPhone. Ik denk dat een iPhone nog ingewikkelder is dan PowerPoint...

Over het algemeen kan worden gezegd dat colleges leuk en interessant zijn. Mede door het enthousiasme van mevrouw Bosman. Echter, soms is er een gebrek aan structuur. Een duidelijke rode draad in de colleges zou een verbeterpunt zijn.

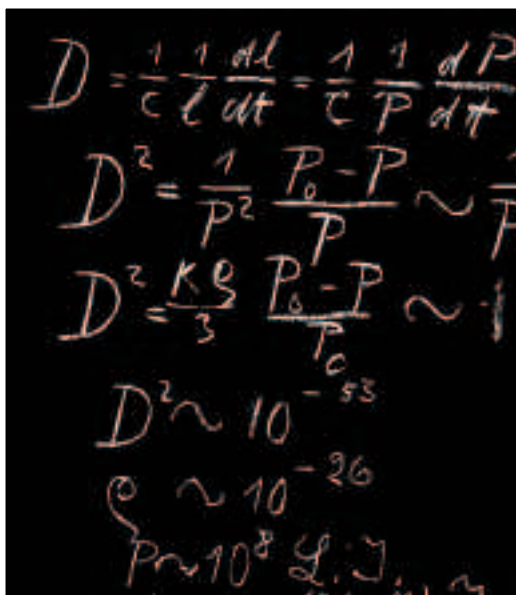
Alfa, Bèta, hoe zit het nou?

Wiskunde bij sociologie

Het eerste jaar van de sociologieopleiding is onderhevig geweest aan veel veranderingen. Dit geldt niet alleen voor het lopende jaar, maar ook komend jaar er veel veranderen. Op dit moment wordt er gepraat over veranderingen op het gebied van het wiskundebeleid. Hierover hebben wij gepraat met de opleidingscommissie, Hans Knol en een aantal (aankomende) eerstejaars.

Vanessa Codrington & Paulien de Winter

Een voldoende voor wiskunde is altijd al een eis geweest in de OER, het Onderwijs- en Examenregeling. Tot vorig jaar raakte deze eis in de vergetelheid en werd er weinig aandacht aan besteedt. Maar het wiskundeniveau van de eerstejaars studenten werd dusdanig laag dat velen van hen hun statistiekvakken niet haalden. Om hier verandering in te brengen werd een wiskunde-voortoets in september ingevoerd waaraan alle eerstejaars studenten mee moesten doen. Haalden studenten de toets niet, dan moesten zij verplicht een cursus van een blok volgen. In deze cursus kregen zij wiskundecollege van Hans Knol aan de hand van een syllabus. Ook hadden zij de mogelijkheid om mee te doen aan werkcolleges waarbij zij punten kregen voor goed gemaakte wiskundeopdrachten. In totaal konden de studenten een volle punt bij hun toets erbij krijgen door opdrachten in te

leveren. Na de cursus kregen zij opnieuw een wiskundetoets aan het einde van het eerste blok. Haalden zij deze nog niet, dan moesten zij, zonder verdere hulp, nogmaals een toets maken aan het einde van het eerste semester. In juni en september zijn er nog extra kansen om wiskunde te halen. Lukt het dan alsnog niet, dan is er een allerlaatste kans in december op voorwaarde dat statistiek 1 gehaald is. Het cijfer dat gehaald wordt op de wiskundetoets telt mee met statistiek 1. Wiskunde bepaalt een derde van het statistiek 1-cijfer.

Het wiskunde beleid gaat echter op de schop. Wanneer aankomende eerstejaars studenten een voldoende hebben voor wiskunde A of B op hun vwo diploma, hoeven zij niet mee te doen aan de voortoets, en vanzelfspre-

kend ook niet aan de wiskundecursus. Aankomende studenten die van het HBO of andere richtingen komen, zijn wel verplicht mee te doen aan de wiskunde-voortoets. Ook hier telt het wiskunde cijfer mee voor statistiek 1. De cursus duurt geen blok meer, maar gaat een heel semester duren. De syllabus wordt aangevuld met een boek.

Dankzij dit nieuwe beleid zal de wiskunde cursus beter worden. Afgelopen jaar is er ervaring opgedaan en zal er een betere inhoud van de wiskunde cursus komen. Doordat de cursus twee keer zo lang duurt, zal er meer tijd zijn om dieper op de stof in te gaan en zal er meer tijd zijn voor uitleg. Studenten die van het vwo komen en daar een voldoende gehaald hebben op wiskunde A of B, hebben geen cijfer dat meetelt voor statistiek 1.

Hans Knol is erg blij met het nieuwe beleid. Het is weer zoals het vroeger was en dat bevalt hem goed. De vorige oplossing vond hij verre van perfect en vooral de negatieve reacties van studenten vond hij erg onaangenaam. Hij kijkt nu dan ook vol goede moed

op naar het volgende studiejaar.

Ook hebben wij een aantal eerstejaars studenten gevraagd naar hun mening. Zo vond Annemie Boer het lastig om met maar weinig colleges haar wiskundekennis bij te spijkeren. Wel is ze al op de hoogte van de beleidsverandering. Zij kijkt hier positief tegenaan, omdat de studenten meer colleges

zullen krijgen. Erik Huizenga miste in de colleges de relevantie van wiskunde voor statistiek. Hij vond dat er genoeg begeleiding was. Van het nieuwe beleid heeft hij nog niets gehoord. Na een korte uitleg is hij van mening dat ook aankomende studenten die van het vwo komen mee moeten doen aan de voortoets. Hij denkt dat vwo wiskunde niet gelijk staat aan WO wiskunde, en daarnaast denkt hij dat veel kennis weggezakt kan zijn.

Er zullen een aantal veranderingen plaatsvinden op het gebied van wiskunde. De precieze veranderingen zijn nog niet helemaal zeker, maar dat het verandert, dat moge duidelijk zijn.

Propedeusebullen

R. Bottema
M. Pijpker
V. E. Zwigelaar (!)

Bachelorbul

G. T. Wolters

Master- en doctoraalbullen

P. Komduur
A.W. Bakker
M. de Lange
J. C. Admiraal
A. Wallenburg
M. Kroes
N. Postma
C. van Niejenhuis
S. S. Cats
M. Nanninga
M. Damman
A. Brands
G. Beks
E. C. Hoekstra
I. Barkmeijer

Wij wensen jullie allen veel succes met jullie 'sociologische' carrière!

Sociologen in de dop

Een kijkje in het leven van de sociologische stagiair(e)

Tijdens je master sociologie ben je als student verplicht om stage te lopen. Maar waar kun je als socioloog eigenlijk terecht? Welk bedrijf zit te wachten op een socioloog in de dop? Wat moet je kennen en kunnen? Hoe kom je eigenlijk aan een leuk stagebedrijf? En welke vaardigheden heb je zoal nodig om goed in het bedrijfsleven te kunnen functioneren? SoAP zoekt het uit en heeft vijf stagiaires bereid gevonden om een kijkje in de keuken van hun stage te geven. Lees snel verder over de eerste ervaringen op de werkvloer van Evelien, Willem, Jaïr, Sophie en Freke.

Nathalie Feitsma

Naam: Evelien Hoeben (21)

Vooropleiding: bachelor sociologie

Master: criminologie

Evelien loopt stage bij de FPC drs. S. van Mesdag, ook wel bekend als de Mesdagkliniek, in Groningen. Van februari tot en met oktober 2009 is zij hier 36 uur per week te vinden, tegen een vergoeding van 260 euro bruto per maand. Haar stage sluit aan op haar scriptie, of liever gezegd: de scriptie is het eindrapport van het onderzoek dat zij uitvoert bij de Mesdagkliniek. De onderwerpen waar zij zich over zal buigen zijn Forensische Sociale Netwerk Analyse (FSNA), sociale controle en recidiverisico.

“De Mesdagkliniek is een Forensisch Psychiatrisch Centrum, ofwel tbs-kliniek. Ik heb daar gesolliciteerd, omdat ik voor mijn stage graag een criminologisch onderzoek wilde doen dat een link had met beleid en praktijk. Natuurlijk was ik ook erg nieuwsgierig naar wat er allemaal gebeurde in het imposante gebouw aan de Hereweg!”

“Inmiddels loop ik alweer ruim twee maanden rond binnen de kliniek. De eerste

weken gingen heel snel, vanwege alle nieuwe indrukken. Daarbij was ik nog aan het zoeken naar een goede probleemstelling voor mijn onderzoek, en moest ik wennen aan het contact met de patiënten (ik zal ze maar niet stoerder voordoen dan ik ben). Nu ben ik er aan gewend dat sommige patiënten me erg interessant vinden als nieuweling, terwijl anderen me in de gangen nukkig voorbij lopen. Tot dusver ben ik nog geen Hannibal Lector tegengekomen.”

“Op een gemiddelde dag ben ik vooral veel aan het bellen en in de kliniek aan het rondlopen, om personeel en patiënten zover te krijgen dat ze meewerken aan mijn onderzoek. Ik onderzoek de invloed van externe sociale contacten op tbs-patiënten in de laatste fasen van hun behandeling. Daarvoor neem ik op twee meetmomenten (maart/april en augustus) vragenlijsten af bij personeel, patiënten en hun sociale contacten. Naast het interviewen en het werven van respondenten schrijf ik aan het theoretisch kader en het methodenhoofdstuk van mijn scriptie.”

“De kliniek is echt een wereld op zichzelf. Ik weet nog niet of ik in de toekomst verder onderzoek wil doen binnen de forensische psychiatrie, maar het is in ieder geval heel bijzonder dat ik tijdens mijn stage een blik over de muren mag werpen!”

Naam: Jaïr Schalkwijk (22)

Vooropleiding: bachelor sociologie (specialisatie ontwikkelingsociologie)

Master: sociologie (route beleid & consultancy)

Jaïr kunnen we vinden in Paramaribo, Suriname. Hij loopt stage bij een non-gouvernementele organisatie (NGO), het Instituut voor Kaderontwikkeling en Onderzoek in Suriname (NIKOS).

Van midden februari tot midden april is hij zes dagen per week in de weer met zijn stage. Het onderwerp wat hem bezighoudt is de zoektocht naar de effectiviteit van (ontwikkelings)projecten in het binnenland van Suriname. De stagevergoeding van Jaïr is een ticket naar Suriname én loon.

“NIKOS is een instituut dat in 1997 is opgericht. NIKOS richt zich vooral op de niet-commerciële particuliere sector (Civil Society) in Suriname en wil deze versterken door middel van onderzoek, publicaties en capaciteitsvergroting (adviesing, begeleiding, training en monitoring). Hierbij staan ontwikkelingsgerichte basisorganisaties (CBO's) en intermediaire NGO's centraal. De activiteiten van NIKOS moeten daadwerke-

lijk leiden tot ontwikkeling en vooruitgang. Vandaar dat het onderzoek gericht is op actie-onderzoek en beleidsrelevant onderzoek, waar (achtergestelde) doelgroepen en beleidsmakers zelf iets mee kunnen doen.”

“Sinds mijn elfde help ik al mee bij NIKOS, het is eigenlijk een soort familiebedrijf (mijn ouders zijn beide sociologen), maar wij hebben ook andere mensen in dienst op dit moment 4 voltijders en nog een aantal mensen parttime. Voor mijn afstudeerscriptie wilde ik graag iets onderzoeken over ontwikkelingshulp in Suriname en de effectiviteit daarvan. Aangezien NIKOS veel ervaring met ontwikkelingshulp heeft, heb ik ervoor gekozen om hier stage te gaan lopen.”

“De formele stageopdracht is een inventarisatie maken van alle projecten die in de afgelopen 5 jaar of in de komende 2 jaren zullen plaatsvinden in het binnenland van Suriname (de districten Marowijne, Brokopondo, Sipaliwini). Mijn ervaringen tot nu toe zijn heel goed, heel leerrijk. Ik mag alle dossiers bekijken van projecten die in het binnenland zijn uitgevoerd door verschillende donororganisaties en soms is het echt triest om te zien hoe bepaalde projecten mislukken. Dit geeft mij een nog groter enthousiasme om de oorzaken hiervan te onderzoeken voor mijn afstudeerscriptie. Een iets minder leuke ervaring was dat het kantoor van NIKOS en grote delen van de stad onder water stonden. De overheid is heel laks en corrupt, waardoor de rioleringen niet goed functioneren!”

Naam: Sophie Bruinsma (24) & Freke

Haenen (23)

Vooropleiding: Bachelor sociologie

Master: Sociologie van gezondheid, zorg en welzijn (medisch)

Sophie en Freke hebben het wat dichter bij huis gezocht dan Jaïr. Zij lopen stage in Groningen bij zowel het UMCG als De Veldspaat (een woonzorgcomplex). Gedurende vijf maanden, vier dagen in de week, van 9 tot 5 zijn zij druk in de weer om met name het veldwerk ten behoeve van hun scriptie uit te voeren. Het onderwerp waar zij zich mee bezighouden betreft het welbevinden van de ouderen, het verzorgend personeel en de vrijwilligers in een verzorgingshuis, gegeven het feit dat er een relatief groot aantal psychiatrische patiënten woont. En als vergoeding krijgen zij heel veel gezelligheid van de oudjes, gratis koffie en thee én gratis printen.

“Voor onze Medische master hebben we het vak Levensloop gevolgd van Nardi Steverink. Via haar zijn we bij deze stage terechtgekomen. Eigenlijk was er maar één stageplek beschikbaar, maar na smeekbedes van beide kanten heeft ze toch maar besloten een tweede plek te creëren. Tegen zoveel enthousiasme kan niemand op... .Gelukkig voor ons wachtte er geen zware sollicitatieprocedure.”

“Zodoende fietsen we elke dag in weer en wind naar het verzorgingshuis de Veldspaat in Vinkhuizen. Hier voeren we in opdracht van de UMCG-afdeling Gezondheidswetenschappen, uit naam van en in samenwerking met Steverink en de Veldspaat een onderzoek uit naar het welbevinden van de bewoners, het verplegend personeel en de vrijwilligers. Verwacht wordt dat de aanwezigheid van een groep psychiatrische patiënten van invloed is op het welbevinden van de betrokken partijen. Aan ons de taak een ‘foto’ te maken van de huidige situatie in de Veldspaat. De literatuurstudie en het ontwikkelen van de meetinstrumenten zijn nu, na ruim twee maanden bezig te zijn, grotendeels achter de rug. De dataverzameling, de analyse en de rapportage liggen nog op ons te wachten.”

“Naast de Veldspaat bezoeken we ook geregeld de afdeling

Gezondheidswetenschappen op het UMCG. Hier vinden de wekelijkse voortgangsgesprekken plaats, en zijn we aanwezig bij de onderzoeksbijeenkomsten van de afdeling.”

“Onze dagelijkse werkzaamheden voeren we uit in ons eigen kantoortje in de Veldspaat, temidden van alle bewoners. Een heel aparte ervaring. Alles komt voorbij gerold (iedereen beschikt over een rollator) en geschuifeld. Binnenkort start het praktijkgedeelte van het onderzoek, het afnemen van de interviews. Een welkome afwisseling voor onze misarmen in spé.”

“Tot nu toe bevat het ons heel erg goed! Het is leuk om betrokken te zijn bij alle fasen van het onderzoek. We zijn blij met de verantwoordelijkheid die we hebben gekregen: het zelf op poten zetten en uitvoeren van het onderzoek. Met elke stap neemt het enthousiasme toe. Het is leuk om na jaren van college volgen nu echt zelf aan de slag te gaan. Soms moeten we nog, net als elke andere student, wennen aan het negen tot vijf leventje, maar het is een goede voorbereiding op wat ons na de studie te wachten staat. Of de stage precies aansluit op wat we in de toekomst zullen gaan doen weten we niet, maar nuttig is de ervaring zeker.”

Naam: Willem Bantema (24)

Vooropleiding: Bachelor Sociologie

Master: Kwantitatief Beleidsonderzoek (vorig jaar: datamanagement)

En het dichtste bij huis vinden we ten slotte Willem. Hij loopt namelijk stage bij de Vakgroep Sociologie in Groningen. Het gehele tweede semester (volledige weken) zal hij zich richten op het doen van een grondig onderzoek naar politieke ontevredenheid. Hij is dan ook vaak te vinden in de bibliotheek der sociale wetenschappen. Helaas voor Willem zit hier geen stagevergoeding aan vast, maar het doen van onderzoek levert hem ongetwijfeld veel voldoening op.

“Ik doe een interne stage bij Dr. H. van Goor (ook bekend van Bachelorwerkstuk en het beruchte vak ‘Overheid en de Verzorgingsstaat, het vak waar menig socioloog bij de eerste kans is gesneuveld).

“Vorig jaar heb ik het bachelorwerkstuk gemaakt, en mijn onderwerp daarvan hield verband met politieke ontevredenheid. Na het traject werd mij gevraagd of ik volgend jaar nogmaals met dit onderwerp aan de slag zou willen gaan. De uitdaging was om de statistisch significante verbanden voor meerdere jaren te onderzoeken en daarnaast ook een gedegen theorieparagraaf te schrijven. Het tweede ging mij destijds minder af dan het eerste. Hier ligt dan voor dit jaar ook een grote persoonlijke uitdaging.”

“De werkzaamheden zijn zeer divers. In

het begin van mijn stage heb ik erg veel tijd aan literatuuronderzoek besteed. Dit werd in de loop van de tijd steeds minder. Verder was ik tijd kwijt bij het zoeken naar geschikte data voor mijn onderzoeksvraag. Zoals gezegd ben ik van plan om de eerder gevonden verbanden te repliceren voor meerdere jaren voor de Nederlandse situatie. Het is daarbij vereist over databestanden te beschikken die over meerdere jaren dezelfde variabelen bevatten. Ik ga uiteindelijk waarschijnlijk werken met secundaire data van het Nationaal Kiezersonderzoek (NKO).”

“Toen ik begon in februari was mijn visie zeer breed, zoals vaak het geval is als je aan een onderzoek/scriptie begint. Nu ga ik steeds meer richting mijn uiteindelijke onderzoeksvraag. Je werkt dus in een soort van een piramide. Heel veel literatuur die ik doornam het begin blijkt niet relevant te zijn en tegelijkertijd kom ik voortdurend nieuwe interessante literatuur tegen.”

“Er zijn niet zoveel mensen die kiezen voor een interne stage. Als je echt een diepgaand kwantitatief onderzoek wilt doen (in de Groningse school) dan is het zeer aan te bevelen om een interne stage te volgen. Als je meer praktijkervaring op wilt doen is ook een externe stage natuurlijk interessant, maar van mijn jaargenoten heb ik vernomen dat ook zij voornamelijk onderzoek doen in hun stages. Deze onderzoeken zijn meer praktijkgericht (beleidsonderzoek), de wetenschappelijke relevantie zal dan in een aantal gevallen wel wat minder zijn. Ik hoop eind augustus/september klaar te zijn met mijn scriptie: hopelijk heb ik mijn onderzoeksvraag/model/opzet snel klaar en zijn er interessante uitkomsten. Dat laatste is altijd even afwachten. Ik las onlangs een artikel waarbij men met een zestal variabelen tot een verklaarde variantie van minder dan 3% kwam. En dat ook nog eens met een model waarin meerdere jaren bij elkaar gegooid werden (100.000 respondenten). Neem maar van mij aan, dat is niet best! De nachtmerrie van elke onderzoeker, een doemscenario!”

Om sociologiestudenten een beter beeld te geven van wat er zich allemaal afspeelt binnen onze studievereniging biedt de SoAP Societas hier de ruimte om haar activiteiten toe te lichten.

Michiel Zwaan

De afgelopen maanden is er weer veel gebeurd naast de studie sociologie die jullie allemaal met het grootste plezier volgen.

Natuurlijk was er het veelbesproken Lustrum. Feesten, liften, feesten, voetballen, feesten en nog natuurlijk de lustrumdag die eindigde met natuurlijk weer een feest. Verder is er natuurlijk het kerstdiner geweest. Deze geslaagde activiteit vond plaats in de Humprey's, waar ze de tafels met heerlijk eten en drinken vulden en waarna nog lang doorgegaan is met een volle tot zeer volle maag. Verder was er natuurlijk de mogelijkheid om naar een carrièredag in Tilburg te gaan. Deze activiteit was, ondanks een niet al te grote opkomst, zeer geslaagd. Veel kraampjes vol met informatie over de toekomst die de meeste van ons sociologen tegemoet gaan. Verder waren er ook hele leuke workshops en lezingen. Geslaagd waren ook alle borrels. De Valentijnsborrel, de Pornoborrel en natuurlijk de Almanakborrel zijn borrels om niet snel meer te vergeten.

Mooie oufits tijdens de 70's borrel.

Een trotse almanak commissie!

Groninger sociologen in Budapest!

Liefde op het eerste gezicht tijdens de almanakborrel.

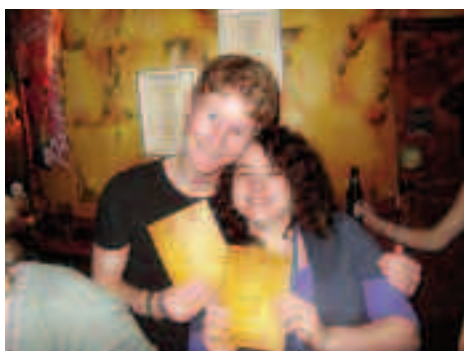
Natuurlijk hebben onze commissies ook weer het een en ander georganiseerd. Er is een geweldige Nacht van de Sociologie geweest. Er waren leuke lezingen, geweldige dichters een hele leuke band en natuurlijk de prachtige meiden van het lustrumkoor. Ook de almanak werd dit jaar weer uitgereikt. Daarnaast zijn de mensen van de TripCie net terug uit Boedapest en zullen we de verhalen snel horen.

Wat heeft Societas nog te bieden in het studiejaar dat over enkele maanden alweer is afgelopen. Eerst hebben we een lezing van Prof. Dr. Willem de Haan. Hij zal gaan vertellen over 'schoolshootings'. Daarna zal er een 70's borrel plaatsvinden, waar iedereen zich even weer in de jaren zeventig kan wanen. Verder zal er op 28 april een volleybaltoernooi zijn. Hier wordt er stevig gevolleybald en alles wat het opbrengt gaat naar het goede doel. Natuurlijk mag ook de bandavond 'Rocken met Geitenwollen sokken' niet ontbreken. Tussentijds zullen er nog enkele borrels plaatsvinden en afsluitend zal de Hortus BBQ de week afsluiten.

Wij van Societas wensen jullie allen een hele fijne tijd!

Michiel Emmelkamp weet zich in goed gezelschap te Berlijn!

Trotse almanakbezitters!

Eric Wams reikt de Zwamscup uit.

Het Lustrumkoor.

Spanning tijdens de spelavond!

Schape met vijf poten

Met elf procent heeft Nederland één van de laagste percentages vrouwelijke hoogleraren in heel Europa. Opvallend voor een land dat niet bepaald bekend staat om de achterstelling van vrouwen, en waar de universiteiten overstromen van vrouwelijke studenten. Hoe kan dit? Dit vroeg Marieke van den Brink, onderzoekster bij het Institute for Gender Studies aan de Radboud universiteit Nijmegen, zich ook af. Haar antwoord, het proefschrift *Behind the Scenes of Science: a gender research on professorial recruitment and selection processes*, heeft overal in de nationale media aandacht gekregen en is misschien zelfs aanleiding voor Kamervragen. Niet vreemd, al deze ophef, als je ziet wat Van den Brink heeft blootgelegd.

Anna Herngreen

Het proefschrift gaat over de manier waarop hoogleraren, degenen die de wetenschap 'bepalen', benoemd worden en vooral hoe geslacht hierbij een rol speelt. Er is al veel onderzoek gedaan naar de individuele, structurele en culturele elementen die spelen bij de uitval van vrouwen in de wetenschap, maar er is erg weinig bekend over de benoeming van hoogleraren. Marieke van den Brink heeft deze black box geopend en onderzocht wie en wat er een rol spelen bij de benoeming van hoogleraren.

Om hier een goed beeld van te krijgen, heeft ze eerst een cijferanalyse uitgevoerd van alle nieuw benoemde hoogleraren tussen 1997 en 2005 aan dertien Nederlandse universiteiten. Ook heeft ze 971 benoemingsrapporten van zeven Nederlandse universiteiten

inhoudelijk geanalyseerd: wat is het aantal mannelijke en vrouwelijke kandidaten, wat is de samenstelling van de benoemingscommissie, wat is het type werving en wat is het type leerstoel? Tenslotte heeft ze nog 64 leden van benoemingsadviescommissies geïnterviewd.

Uit deze veelzijdige data blijkt dat het benoemingsproces van hoogleraren op allerlei vlakken niet volstaat om vrouwen en mannen een gelijke kans te geven. De selectie van nieuwe kandidaten wordt vaak door 'scouts' gedaan, net als bij voetballers. Deze scouts kijken vooral in hun eigen netwerk en zoeken naar mensen in wie ze zichzelf herkennen ("het lijkt op mij, dus het is betrouwbaar"). Doordat de meeste hoogleraren man zijn, zijn de meeste scouts man en hebben dus minder vrouwen kans om via deze weg hoogleraar te worden. Ook blijkt dat vrouwen een kleinere kans hebben om benoemd te worden als de benoemingsadviescommissie enkel uit mannen bestaat. Er bestaan allerlei regelingen en protocollen om dit soort situaties te regelen (bijvoorbeeld dat er minstens één vrouw in de benoemingsadviescommissie moet zitten), maar volgens Van den Brink worden deze zelden nageleefd. Leden van benoemingsadviescommissies en andere betrokkenen bij het benoemingsproces van nieuwe hoogleraren lappen regels die gender equality stimuleren vaak aan hun laars. Excuus hiervoor is dat ze streven naar 'excellentie': als je de perfecte kandidaat hebt gevonden, moet je deze aannemen en dan werken positieve discriminatieregels alleen maar belemmerend. Deze excellentiemythe haalt Van den Brink keihard onderuit. Ze toont aan dat voor mannen vaak uitzonderingen worden gemaakt terwijl vrouwen op elk punt uit moeten blinken. Vrouwen

moeten 'schape met vijf poten' zijn, zoals Van den Brink dit zo mooi verwoordt.

Dit klinkt allemaal erg discriminerend en vooral heel verkeerd, maar in haar conclusie stelt Van den Brink dat de oorzaak van de ongelijke verdeling tussen mannelijke en vrouwelijke hoogleraren vooral te vinden is in onbewuste mechanismen. Het gaat om onnadenkendheid van mannen, niet om kwade wil. Volgens haar moet er dan ook veel worden gedaan aan bewustwording. Als mannen door hebben hoe ze handelen, zullen ze dit ook veranderen. Dit betekent echter niet dat er geen strenge maatregelen getroffen moeten worden. Zoals ze het zelf zei bij de verdediging van haar proefschrift: "Streven naar gendergelijkheid is streven naar excellentie in de wetenschap."

Naar aanleiding van het proefschrift was er een hele dag aan het onderwerp gewijd waar (vrouwelijke) sprekers uit Nederland, Finland en de Verenigde Staten hun verhaal hielden. Het meest opvallend aan deze middag was de nagenoeg totale afwezigheid van mannen; er liepen er maar twee of drie rond. Toch opmerkelijk, zouden ze niet juist hun best moeten doen om zich te verdiepen in het probleem en zo hun reputatie iets te verbeteren? Of hadden ze best willen komen, maar waren ze gewoon niet uitgenodigd? Een beetje verdediging van de mannelijke kant was ook niet weg geweest. De sfeer die er de hele middag hing was namelijk behoorlijk manonvriendelijk. Na een zeer interessante lezing van de Groningse historicus Mineke Bosch volgde een discussie tussen alle deelnemers aan het symposium en de spreker. In deze discussie kwam sociologe Dr. Martin van de Florida State University met het advies: "You have to play the game". Vervolgens is de rest van het uur alleen gepraat over hoe je achter de regels van the game komt en hoe je hierin het best alle mannen kunt omzeilen. Het idee om mannen bij het probleem te betrekken en samen te streven naar gendergelijkheid kwam in niemand op.

Heel anders was de toon van Marieke van den Brink bij de verdediging van haar proefschrift. Na een hoop ceremonie (een optocht hoogleraren in toga, een mannetje met een bel, een gebed), begon Van den Brink de verdediging van haar proefschrift. Hierbij bleef ze vasthouden aan haar mening dat de meeste discriminatie van vrouwen niet intentioneel is. Ondanks deze mildere afsluiting, bleef de kern van de dag: vrouwen komen niet hogerop en dit komt door mannen.

Melinda Mills bekleedt aan onze faculteit als 'Rosalind Franklin fellow' een speciale leerstoel voor vrouwen. Dit fellowship is bedoeld om getalenteerde vrouwelijke wetenschappers eerder door te laten stromen tot hoogle-

raar. Mills visie wijkt behoorlijk af van die van de verzameling vrouwelijke academici in Nijmegen. Haar mening is dat de lage vertegenwoordiging van vrouwen onder de Nederlandse hoogleraren niet alleen aan mannen ligt, maar ook grotendeels aan vrouwen. "In Nederland kiest 75 procent van de vrouwen ervoor om deeltijd te werken. Als je daarvoor kiest, zit je als snel in een andere functie. Een hoogleraarfunctie is een heel tijdrovend iets. Dus het ligt niet alleen aan mannen, ik denk dat het ligt aan de keuzes van vrouwen." Toch merkt ze wel dat de houding ten opzichte van vrouwen, en dan vooral moeders, anders is. Een voorbeeld hiervan is een vraag die ze vaak bij sollicitaties heeft moeten beantwoorden en die mannen nooit wordt gesteld: "Hoe ga je deze baan combineren met je familie?"

Marieke van den Brink

Marieke van den Brink is in principe voor positieve discriminatie, maar ziet hier ook de gevaren van. Het moet niet voor een apart benoemingsspoor voor vrouwen zorgen. Melinda Mills is, ondanks haar eigen voorkeursprogramma, niet te spreken over positieve discriminatie. "Ik ben er vol op tegen. Dit klinkt natuurlijk een beetje raar omdat ik een Rosalind Franklin fellow ben, maar het was een heel grote kans. Ik heb het wel echt moeten overwegen. Als mensen het horen zeggen ze: 'Oh, je zit in een vrouwending, dat is vast veel makkelijker.' Maar het is juist moeilijker." Net als Van den Brink denkt ze dat het beter is de gelijkheid via de normale procedures te stimuleren, maar voegt hier wel aan toe dat vrouwen zelf ook moeten beseffen dat ze heel goed moeten nadenken voor ze deeltijd gaan werken als ze hoogleraar willen worden.

De vraag wie hier nou de schuldige partij is moet naar mijn mening zoveel mogelijk vermeden worden. Een vijandige sfeer tussen de seksen in de academische wereld lijkt me namelijk niet echt bevorderlijk voor gelijkheid. Ik ben erg benieuwd naar alle reacties die er gaan komen op het proefschrift en dan vooral naar die van mannen. Hun stem heb ik in het hele gebeuren behoorlijk gemist. Hopelijk durven ze zich nog in de discussie te mengen, want om gelijkheid tussen twee groepen te bevorderen heb je toch echt allebei de groepen nodig. Zelf zal ik voorlopig zo hard mogelijk mijn best doen de regels van the game te leren begrijpen en een 'schaap met vijf poten' te worden, maar dan alleen als alle mannen (en vrouwen) precies hetzelfde moeten doen.

Bescheidenheid breekt de mens – lang leve de zelfoverschatting!

Jurre van den Berg

'Te veel realisme maakt depressief. Een roze bril opzetten is dus goed voor je.' Dat is volgens de *Volkskrant* (9-04-2009) de strekking van het promotieonderzoek van **Jessica Pass**, de sociaal psychologe die op 16 april promoveerde aan de Rijksuniversiteit Groningen. Psychologen ontdekten in de jaren tachtig dat de meeste mensen zichzelf beter vinden dan anderen. Uit onderzoek onder studenten blijkt dat die zichzelf onrealistisch hoge kansen toedichten om met de beste cijfers af te studeren, een fantastische baan te krijgen of in de krant te komen. Zelfs hun kansen om een hoogbegaafd kind te krijgen, worden overschat. Dit soort illusies hebben echter een functie, zegt Pass. Een positief zelfbeeld speelt een belangrijke rol bij het omgaan met afwijzing. 'Je moet erin blijven geloven dat je een leuk persoon bent, ook als je wordt afgewezen', aldus Pass. 'Anders kun je net zo goed ophouden met het zoeken naar contact.' Positieve gedachten over jezelf, zelfs al zijn ze niet altijd realistisch, behoeden je ervoor dat je passief in een hoekje gaat zitten huilen.

Pass had een primeur: ze deed experimenten met *speeddaten*. 'Het komt heel dicht bij een realistische situatie. De deelnemers waren zo vergeten dat het om een onderzoek ging.' De proefpersonen kregen na afloop niet alleen hun echte score te horen, ook werden over en weer e-mailadressen uitgewisseld. Pass: 'Ik kreeg laatst een e-mail van een stel dat is gaan samenwonen.' Dat is nog eens een sociologische interventie..

Een stuk alarmerender is het opinieartikel van de Duitse socioloog **Heinz Bude** in *NRC Handelsblad* (19-04-2009). Bude stelt dat al vanaf het begin van de jaren '80 zich een niet geringe groep uitgesloten heeft gevormd – 'overtollige mensen'. Deze bestaat uit mensen die in een op dienstverlening georiënteerde en op kennis gebaseerde maatschappelijke ontwikkeling de meerderheid niet meer kunnen bijhouden, die afvallen omdat ze op een bepaald punt in hun levensloop de aansluiting verloren hebben of omdat ze van het begin af aan voor gesloten deuren stonden. Het gevolg is dat de betrokkenen zich uitgeleerd voelen, en maatschappelijk buitenspel gezet. De vraag is niet alleen wie boven zit en wie onder, maar wie binnen is en wie buiten staat. 'Het gaat om geknakte zielen, die zich vertwijfeld vastklampen aan eer en respect en op wie de aansporing om verder onderwijs te volgen en de eis om de eigen verantwoordelijkheid te nemen, geen vat hebben.' Bepalend voor deze groep is een diepgeworteld besef uitgesloten te zijn, dat

tot uiting komt in het gevoel dat men geen stem, geen invloed en geen betekenis heeft. 'Je moet gewoon een andere manier vinden om je te redden - de praatjes over inzetbaarheid op de arbeidsmarkt, bereidheid om je in te zetten en teamgeest zijn van een andere wereld.'

Mark Rutte reageert desgevraagd: mensen aan de onderkant van de samenleving krijgen kans op kans, maar 'men prefereert de vaste uitkering of het zwarte geld boven een bestaan met verantwoordelijkheden.' Dit brengt columnist **Marjolijn Februari** op haar beurt tot de vertwijfelende opmerking: 'Tja, misschien vraagt Mark Rutte zich 's morgens tijdens het scheren vertwijfeld af waarom hij nog steeds geen furore maakt als inspirerend leider.'

“Je moet erin blijven geloven dat je een leuk persoon bent, ook als je wordt afgewezen.”

Niet een breuk, maar wel een fusie die niet doorging: die tussen de Limburgse voetbalclubs Roda JC en Fortuna Sittard tot 'Sporting Limburg'. Socioloog **Ad van Iterson** van de Universiteit van Maastricht probeert in *NRC Handelsblad* (14-04-2009) het mislukte verstandhuwelijk te duiden. 'Juist de kleine verschillen tussen Roda JC en Fortuna Sittard kunnen weleens de reden zijn voor het mislukken van de fusie', meent Van Iterson. 'Geld speelt een rol. De provinciale politiek ook. Maar de kenners wijzen vooral op het gebrek aan draagvlak onder de supporters en de bevolking. Oorzaak: cultuurverschillen tussen de Westelijke en Oostelijke Mijnstreek.'

Vanwaar dan toch de wederzijdse aversie tussen Westelijke en Oostelijke Mijnstreek, tussen Fortuna, dat de kleuren geel en groen draagt, en Roda, in geel en zwart? 'Natuurlijk bestaan er verschillen, zoals de zachte g die in het uiterste oosten een j wordt. Maar ze zijn klein. Daar ligt mogelijk de sleutel tot het raadsel. In 1917 introduceerde Sigmund Freud het begrip 'narcisme van de kleine verschillen'. Het zijn juist de kleine verschillen tussen mensen die voor het overige op elkaar lijken die leiden tot vervreemding en vijandigheid. Van de weeromstuit worden de kleine verschillen geaccentueerd en de broeders verketterd. Dat gaat het gemakkelijkst binnen een specifieke, gedeelde context – voetbal.'

Hedendaagse Medea's

Wie zijn die ouders die hun kinderen doden?

Op zaterdag 29 mei 2004 komen de opa en oma van Dion op bezoek om zijn negende verjaardag te vieren. Aangekomen bij het huis treffen zij echter een situatie aan die ieders ergste nachtmerrie te boven gaat; Dion zou zijn negende verjaardag nooit vieren. In het pinksterweekend van 28, 29 en 30 mei in 2004 speelde zich een verschrikkelijk drama af in het kleine plaatsje Berghem. Een moeder maakte in dit weekend een einde aan het leven van haar drie zoons, Tygo (5), Esly (7) en Dion (8), en wierp zichzelf vervolgens voor een trein. Hoewel het voorval voor betrokkenen "als een klap bij heldere hemel" kwam, bleek uit onderzoek dat het geen impulsieve daad was. De vrouw had verscheidene afscheidsbrieven geschreven waaruit bleek dat zij op zoek was naar gemoedrust, en haar kinderen bij zich zou hebben.

Mart Duitemeijer

Kindermoord, een gevoelig onderwerp dat een hoop emoties losmaakt. De Nederlandse media heeft er dan ook grote moeite mee hier op ingetogen wijze op te reageren, wat zeker niet maakt dat mensen minder geschokt zijn als ze worden bericht over een ouder die zijn kinderen en vervolgens zichzelf van het leven heeft beroofd. Doordat de slachtoffers weerloos zijn, wordt kindermoord door veel mensen gezien als iets wat vele malen erger is dan een moord op een volwassen persoon.

Toch wordt er in de Nederlandse rechtspraak vaak rekening gehouden de toerekeningsvatbaarheid van de dader. Hoewel je door de ernst van de daad wellicht een zwaardere straf zou verwachten voor de moord op een kind, worden er door de psychische toestand van de dader vaak minder zware straffen opgelegd bij kindermoord. Als het kind binnen 24 uur na de geboorte door de moeder om het leven wordt gebracht kan zij daarvoor maximaal zes jaar de cel in gaan. Kindermoord is dan ook geen verschijnsel dat de mensheid vreemd is. Al sinds het begin van de geschiedenis is kindermoord iets wat regelmatig naar voren komt. Het grote verschil is vaak dat het vroeger wél sociaal geaccepteerd was, en dat we het tegenwoordig met grote afschuw bezien.

Neem bijvoorbeeld de Griekse oudheid. Hier had de vader altijd het recht om te beslissen of het kind deel van de familie werd of niet. Ook Plato stelde dat de perfecte maatschappij alleen kon ontstaan als de kinderen werden geboren uit 'perfecte mannen en vrouwen' en dat de 'normale mensen' dus zo weinig mogelijk kinderen moesten krijgen. Aristoteles bouwde hier op voort door te stellen dat geen enkel misvormd kind mocht blijven leven. Daarnaast blijft kindermoord in de

Griekse mythologie ook niet onbesproken. In het verhaal over Medea en Jason vermoordt Medea haar eigen kinderen. Hier worden verschillende verklaringen voor gegeven; in sommige versies doet zij dit om wraak te nemen op haar ex-man, en in andere versies doet zij het om haar kinderen voor een nog gruwelijker lot te behoeden. Het is ook opmerkelijk dat een van de tien geboden luidt: 'Toon eerbied voor uw vader en uw moeder', maar dat er geen gebod is dat stelt dat je eerbied voor je kinderen moet tonen. Ook in China is kindermoord geen vreemd verschijnsel. In de middeleeuwen zorgden de kinderen traditioneel gezien voor hun ouders als deze oud waren, verzorgden ze hun begravenis en eerden ze hun ouders als deze dood waren. Deze taken waren echter alleen aan jongens voorbehouden, waardoor meisjes voornamelijk als 'overbodig' werden gezien. In China komt dit – hoewel er geen precieze cijfers over zijn – nog steeds veelvuldig voor. Dit verschijnsel is natuurlijk al verschrikkelijk op zich, maar heeft ook nog eens een gigantische invloed op de demografische ontwikkeling van China. Pas in de Renaissance begint – onder invloed van het humanisme – het idee op te komen dat het verkeerd is om je eigen kinderen te vermoorden en werden er weeshuizen opgezet, zodat mensen die de verantwoordelijkheid voor een kind niet konden dragen, het hier kwijt konden. Deze trend heeft zich voortgezet en uiteindelijk werd kindermoord bij wet verboden in alle westerse landen. Dit heeft ertoe geleid dat het aantal kindermoorden – hoewel het nog steeds erg lastig is om de precieze cijfers te bepalen – sinds deze periode sterk is afgenomen. Bij deze afname heeft abortus ook zeker een grote bijdrage geleverd. Veel kinderen die tegenwoordig niet ter wereld komen waren in het verleden zeer waarschijnlijk slachtoffer van kindermoord geworden.

Er moet een onderscheid gemaakt worden tussen een aantal 'vormen' van kindermoord. Ten eerste is er neonaticide, wat betekent dat het kind binnen 24 uur wordt gedood, waarbij altijd sprake is van een verminderde straf. Het betreft vaak hier vaak moeders die niet willen accepteren dat ze zwanger zijn en een kind zullen krijgen, en het zoveel mogelijk verborgen houden dat ze zwanger zijn. Het kind komt dan vaak om doordat er te weinig rekening mee werd gehouden tijdens de zwangerschap, door een ongeluk bij de bevalling, of doordat het door de moeder om het leven wordt gebracht. Naast neonaticide onderscheiden we infanticide en filicide. Infanticide betekent dat het kind wordt gedood binnen twaalf maanden na de bevalling. Filicide duidt op het doden van een kind dat ouder is dan twaalf maanden. Bij de laatste twee vormen is er meer overeenkomst te

vinden in de psychische toestand van de daders. Bij neonaticide is er veel minder vaak sprake van een psychische stoornis dan bij de andere twee vormen, hier heeft het vaak meer te maken met de (on)gewenstheid van het kind.

Als we kijken naar de geschiedenis van kindermoord, zien we dat het in vroegere tijden was toegestaan, en dat men hier ook gebruik van maakte als dit nodig was. Men pleegde toentertijd dus kindermoord om vrij 'praktische' redenen: het kinde was 'misvormd', of men had niet de financiële middelen om het kind te onderhouden. Tegenwoordig is kindermoord bij wet verboden, en ook het feit dat er een grote 'sociale afgunst' ten aanzien van kindermoord is, zegt al redelijk wat over de psychische toestand van de daders. Het is belangrijk op te merken dat de 'praktische' motieven voor kindermoord – met name voor infanticide en filicide – tegenwoordig bijna niet meer voorkomen. Je zou dus kunnen stellen dat er in dit geval vrijwel altijd sprake is van een psychisch probleem bij de ouder.

Toon Verheugt, psycholoog aan Rijksuniversiteit Groningen, gaat in zijn proefschrift 'Moordouders' op zoek naar de motieven van de daders, en probeert deze zo een gezicht te geven. Volgens hem is het een onderwerp dat tot nu toe onderbelicht is in de wetenschap. Het is een onderwerp waar we onze handen liever niet aan branden, omdat het zo'n luguber karakter heeft. Verheugt deed onderzoek naar kinderdoding in Nederland en kwam tot een aantal interessante ontdekkingen. Kinderdoders blijken namelijk in ongeveer tweederde van de gevallen te leiden aan een psychische- of persoonlijkheidsstoornis en verkeren volgens Verheugt vaak in een 'melancholische toestand' ten tijde van de daad. Daarnaast wist slechts vier procent van de kinderdoders een veilige gehechtheidrelatie met hun ouders op te bouwen, tegenover zestig procent in de normale populatie. Verder is een interessante uitkomst dat meer dan tachtig procent van de kinderdoders te maken heeft gehad met een of meerder grote verlieservaringen (het overlijden van bijvoorbeeld een familielid of goede vriend).

Verheugt heeft hiermee een duidelijk profiel van 'een kinderdoder' geschetst. Toch is het lastig om deze misdaden preventief te behandelen, helemaal omdat de kindermoordenaars erg onvoorspelbaar lijken. Dit is overigens niet helemaal het geval: in veertig procent van de gevallen heeft de dader een signaal naar bekenden of hulpverleners gegeven dat hij of zij 'zijn kinderen iets aan zou doen'. Het probleem is dat mensen dit soort signalen vaak niet serieus (durven) nemen, juist door de ernst die erin besloten ligt.

Richard Sennett in Groningen

Op 19 maart 2009 kwam Richard Sennett op uitnodiging van het Lolle Nauta Forum in samenwerking met Studium Generale en de *Volkskrant* naar Groningen voor het geven van een lezing onder de titel 'Resilience' in the World of New Capitalism. Sennett zou het onderwerp van het 'nieuwe kapitalisme' benaderen vanuit zijn laatste boek *The Craftsman* (2008), waarin hij pleit voor veerkracht ('resilience') met betrekking tot arbeidsomstandigheden, in plaats van de neoklassieke aanpak die het zoekt in de financiële instituties en economische regulering. Ik zal hier een beeld schetsen van de wetenschapper die Sennett is en was. Verder zal ik verslag doen van de betreffende avond.

Lieuwe Zijlstra

Wanneer een vermaarde wetenschapper als Richard Sennett naar Groningen komt om te spreken over een zeer actueel onderwerp, kun je als socioloog niet wegblijven. De opkomst bij de lezing was dan ook groot. Niet alleen waren er relatief veel docenten en promovendi aanwezig, ook waren er veel studenten. Bekend van zijn boeken *Respect in Times of Inequality*, *The Culture of New Capitalism* en *The Craftsman* is Sennett over de gehele wereld een graag geziene gastspreker. Verder sluit zijn werk goed aan bij de ontwikkelingen rond de kredietcrisis, en daarom heeft het dit jaar opgerichte Lolle Nauta Forum ervoor gekozen om Richard Sennett uit te nodigen om een lezing te geven.

Sennett

Richard Sennett heeft sociologie en geschiedenis gestudeerd in New York en Londen. Onder de vleugels van Talcott Parsons werd hij vervolgens promovendus aan Harvard, waar hij in 1969 promoveerde. Als wetenschapper ontpopte hij zich al gauw als een publiek intellectueel. Hij heeft zich voornamelijk gericht op stedelijkheid, sociale ongelijkheid, het publieke domein en respect.

In de jaren negentig verscheen van zijn hand *The Corrosion of Character*. In dit boek neemt Sennett het idee van flexibele arbeid onder de loep en komt tot de slotsom dat deze processen destructief zijn voor het bestaan van de arbeider. Het gevolg van flexibele arbeid is dat arbeiders geen vaste positie meer hebben, en dat ze zich niet kunnen binden aan het bedrijf, hun arbeid en collega's. Uit de toon waarin Sennett schrijft merk je dat hij door het werk van Marx is beïnvloed. Toch kun je Sennett niet als een neo-marxist omschrijven en dat maakt zijn boeken breed gelezen.

Na *The Corrosion of Character* verscheen *Respect in Times of Inequality*, waarin

Sennett op autobiografische wijze een analyse geeft van respect in de moderne samenleving. Wederom is hij kritisch op de flexibilisering van de arbeid en de afbraak van sociale voorzieningen die zich in de loop van de jaren negentig heeft voorgedaan. Respect krijg je volgens Sennett namelijk door het gebruik van talenten, door onafhankelijkheid en door te zorgen voor anderen. Deze middelen worden volgens Sennett in de moderne samenleving teniet gedaan door de ingrijpende hervormingen van westerse overheden.

Dit bleek verder in *The Culture of New Capitalism* waarin Sennett op basis van gesprekken met werknemers over arbeid een beeld schetst van het moderne kapitalisme. Het moderne kapitalisme stelt bepaalde eisen aan het individu, en deze eisen vergen een bepaald type mens. Een type mens dat over sociale competenties beschikt, een hoge mate van zelfredzaamheid heeft en een vorm van rationeel egoïsme. Het moderne kapitalisme heeft het moderne individu daarmee niet meer vrijheid maar juist meer beklemming gegeven.

Daarom betoogd Sennett in zijn laatste boek *The Craftsman* dat er weer meer een nadruk moet worden gelegd op de inhoud van werk. Bij ambacht draait het om het verlangen om werk goed te doen vanwege de intrinsieke waarde die arbeid vertegenwoordigt. In dit boek beschrijft Sennett hoe ambacht in verschillende historische culturen werd bedreven. Hij reist door de tijd van de klassieke Romeinse stenenmakers naar de arbeid tijdens de Renaissance, de Verlichting, de Industriële Revolutie en ten slotte de moderne wereld. De conclusie van Sennett is dat de moderne tijd meer aandacht moet schenken aan vakmanschap in plaats van de nadruk te leggen op flexibiliteit.

Sennett in Groningen

De lezing van Sennett was onsamenhangend en naar later bleek was Sennett voorafgaand aan de avond ziek geweest en dat verhinderde een betere voorbereiding van de lezing. Tevens verklaarde dat waarom de co-referenten (Evelien Tonkens en Peter-Paul Verbeek) onsamenhangende lezingen gaven over Sennett's werk.

De kern van de lezing van Sennett kwam er op neer dat het kapitalisme van het afgelopen decennia gefaald had in haar doelstellingen. De vraag is daarom hoe we nu zo gauw

Richard Sennett

mogelijk deze mislukkingen achter ons kunnen laten. De oorzaak van de kredietcrisis ligt volgens Sennett onder meer in de mislukking van Bretton Woods, het globalisme en de nadruk op investeringen die op korte termijn winsten moeten opleveren.

Daarom is het nu tijd voor hervormingen. We moeten naar een sociaal kapitalisme. Een kapitalisme waar de nadruk ligt op duurzaamheid en zekerheid. Waar de arbeider niet alleen meer zeker is van een carrière, maar ook van een goed sociaal vangnet wanneer hij onverhoeds toch werkloos wordt. Ook de bonussen van topambtenaren moeten naar beneden worden bijgesteld.

De nadruk binnen het nieuwe sociaal kapitalisme moet op *Bildung* liggen: het opbouwen van de vaardigheden van de arbeider en deze groter maken door hem de kans te geven ervaring op te doen binnen zijn werk. Tegenwoordig wordt de ervaring als belangrijk onderdeel van het werkproces volgens Sennett namelijk onderschat. Impliciet doelt Sennett hier uiteraard op de ambacht. Door de nadruk van winsten op korte termijn te verleggen naar ambacht zal de intrinsieke waarde van arbeid en het arbeidsproduct stijgen, en zullen toekomstige kredietcrises vermeden worden.

Kortom, Sennett appelleerde tijdens de lezing aan de onderbuikgevoelens van de aanwezigen. Reeds voor de kredietcrisis had ook de burger door dat er iets niet klopte aan het kapitalisme met zijn nadruk op oneindig grote winsten en topsalarissen voor bestuurders. Dat had Marx meer dan een eeuw geleden reeds voorzien. De oplossing ligt voor Sennett nu wederom in een sociale hervorming van het huidige kapitalisme. Aangezien men echter de gaten en kloven in het bankwezen en de financiële instituties nu al provisorisch aan het dichten zijn, zal de visie van Sennett naar alle waarschijnlijkheid geen realiteit worden.

Een onredelijk maar begrijpelijk verlangen naar houvast

Filosoof Bas Heijne (1960) groeide op in een tijd waarin multiculturalisme in zwang was. Iedereen wilde een wereldburger zijn, Europa was iets moois en iedereen dacht dat de kerken snel leeg zouden lopen. Deze idealen, zo concludeert Heijne in zijn essay *Onredelijkheid*, zijn allemaal gesneuveld of omvergeworpen. Eenwording en universalisme hebben plaatsgemaakt voor een verlangen naar het eigene. Europa is niet meer populair. Nationalisme wél, en zelfs de religie is terug in het dagelijks leven. Hoe dat mogelijk is, is de centrale vraag in zijn essay. Zijn antwoord: angst. 'De burger, vooral de Nederlandse, is bang geworden voor de grote boze buitenwereld.' Onredelijk, of begrijpelijk?

Jurre van den Berg

Je leven in jaartallen

In de roman *Onwetendheid* beschrijft de van oorsprong Tsjechische schrijver Milan Kundera het lot van twee Tsjechische immigranten die na een geslaagde vlucht in 1968 een bestaan op proberen te bouwen in het buitenland. Twee 'jaartallen' domineren hun leven: 1968 met de Praagse Lente en het neerslaan ervan door de Sovjets, en 1989 met het uiteenvallen van de Sovjet-Unie en de hernieuwde vrijheid. Ondanks dat de twee een totaal ander leven leiden en een eigen zoektocht naar hun identiteit voeren, delen ze iets gemeenschappelijks. Breukvlakken, radicale momenten, waarop de geschiedenis hard en dwingend ingrijpt in het persoonlijke leven.

'Ikzelf', zo reflecteert Heijne, daartoe gedwongen door een interview over wie hij werkelijk is en waar zijn wortels liggen, 'had in mijn leven geen enkel jaartal.'

Wie zijn wij nog, zonder jaartallen die onze levens als mijlpalen markeren, zonder de door ons verlaten God, en zonder een eenduidige en vormvaste identiteit in een veelkleurige wereld die – niet in de laatste plaats via de media – op ons afraast? Hoe valt het hernieuwde verlangen naar houvast, in 'iets groters' of een 'eigen identiteit', te verklaren, en hoe kan dit een plaats krijgen in een vloeibaar tijdperk van modernisering en mondialisering? Dit zijn de vragen waar Heijne een antwoord op tracht te geven in zijn persoonlijk getinte en intrigerende essay *Onredelijkheid* (2007), waarmee hij het tot de shortlist van de AKO Literatuurprijs bracht.

Documentatiecentrum

Heijne behoort tot de nageboorte van de generatie die door haar ouders altijd ingeperd kreeg 'de oorlog niet mee te hebben gemaakt', en daardoor elke legitimiteit en

ieder recht van spreken over wezenlijke zaken bij voorbaat leek te hebben verloren. 'Te laat geboren', noemt Heijne het zelf, in zijn geval zelfs voor de reactie hierop – de sociale revolutie van de jaren '60 door de gekleinere generatie. Hierover zegt hij: 'Deze generatie beriep zich tegenover mij op mythische gebeurtenissen en op beslissende jaartallen. Achteraf mogen die vormende ervaringen er soms nogal onbeduidend en ook kleinzielig uitzien – een bezetting, een uit de hand gelopen demonstratie, een gestencild manifest vol grote woorden, een klap met een gummiknuppel. Maar wat indruk maakte, was de heilige overtuiging waarmee het recente verleden verheerlijkt werd. Zelfs ik kon niet ontkennen dat ze iets beleefd hadden.'

Hier spreekt een man zonder jaartallen, zonder verhaal. 'Er ging genoeg in mijn hoofd om, maar het raakte de wereld niet. Of de wereld raakte mij niet aan.' Dit is een scharnierpunt in Heijnes betoog: hoe verhouden wij ons dat het Andere, het Vreemde, en hoe verhoudt het Andere en Vreemde zich tot ons?

Heijne vond zijn eigen houvast in zijn zoektocht naar identiteit: zijn 'Documentatiecentrum' – 'niet minder dan een poging om me de hele wereld toe te eigenen.' Een grijze metalen archiefkast met krantenknipsels, uit tijdschriften geknipte foto's van poema's, Johan Cruijff en Willem Aantjes en uit encyclopedieën gescheurde afbeeldingen van Julius Ceasar en de Taj Mahal. 'Uiteindelijk zou alles op de wereld, heden, verleden, toekomst, mens, dier, plant, groot, beroemd, miskend, veraf en dichtbij, worden ondergebracht in mijn archiefkast.' Een eigengemaakt universum dat tegelijkertijd de échte wereld was. Toch moest ook Heijne concluderen: 'de wereld is te groot om met schaar en Pritt-stift te lijf te gaan.' Zijn opdracht maakte eenzaam, en bleek niet alleen onmogelijk maar ook zinloos. De wereld waar hij naar verlangde kwam niet dichterbij doordat hij hem uitknipte en inplakte. Nu het niet lukte om de wereld te veroveren, moest de wereld maar naar hem toe komen.

Wat vertelt deze even persoonlijke als metaforische geschiedenis? Wellicht de menselijke drang om het Vreemde tot het Eigene terug te brengen, zoals in de filosofie van

Bas Heijne

Levinas en Sartre? Of is het een beeld van het verlangen naar houvast in een onoverzichtelijke wereld?

Vervlogen idealen en nieuwe angst

Uitgangspunt voor Heijnes poging het nieuwe verlangen naar houvast en identiteit te verklaren vormen drie idealen van zijn jeugd (Heijne is geboren in 1960), die hij onder het lawaai van landende en opstijgende Schipholse vliegtuigen doorbracht in Zwanenburg: individualisering, secularisering en het terugtreden van natiestaten. 'In Zwanenburg, een paar duizend inwoners, een oude, gereformeerde kern, een paar nieuwbouwwijken voor jonge forensen, goed onderhouden plantsoenen en sloten – in Zwanenburg, dat kon ik iedere dag uit eigen ervaring vaststellen, gebeurde niets.' Dit was een tijd waarin bepaalde noties vanzelfsprekend waren. Multiculturalisme was in zwang. Iedereen wilde een wereldburger zijn, Europa was iets moois en iedereen dacht dat de kerken snel leeg zouden lopen. Deze idealen, zo concludeert Heijne zonder al te veel melancholie, zijn allemaal gesneuveld of omvergeworpen.

Er heeft een omslag plaatsgevonden. De verlichte idealen van eenwording en universalisme hebben plaatsgemaakt voor een verlangen naar het eigene. Europa is niet meer populair. Nationalisme wél, en zelfs de religie is terug in het dagelijks leven. Hoe is dat mogelijk?

Het antwoord van Heijne: angst. 'De burger, vooral de Nederlandse, is bang geworden voor de grote boze buitenwereld en houdt zich nu het liefst bezig met zaken die even heel belangrijk lijken, maar nergens over gaan – zoals de hartklep van Willem Holleeder. Wie de grote vragen niet aankan, vlucht in nietszeggenheid. Wie te veel in zichzelf gekeerd raakt, verliest het zicht op de buitenwereld.'

Heijne tracht de angst te begrijpen, en

begrip te hebben voor het nieuwe verlangen naar identiteit. Hij schrijft: 'Ik denk dat het verkeerd is om mensen hun behoefte aan identiteit te ontzeggen, die weg te wuiven met de kosmopolitische luchthartigheid.' Adresseren lijkt het adagium.

Spagaat

Heijne beseft dat hij het niet alleen bij ontrefeling kan laten. De vraag dient zich onvermijdelijk aan of er een antwoord mogelijk is, een evenwichtspunt in de spagaat tussen eigenheid en pluralisme, tussen het zelf en de wereld. Hoe kunnen we de wereld vol vertrouwen tegemoet treden en ons tegemoet laten treden, en ondertussen ons niet aangevallen voelen en vaste grond onder onze voeten blijven voelen? Deze puzzel, zo stelt Heijne, valt alleen op te lossen wanneer deze niet gedefinieerd wordt als een tegenstelling – het één gaat ontegenzeggelijk ten koste van het ander; openheid ten opzichte van de wereld gaat ten koste van eigenheid, en eigenheid gaat ten koste van openheid – maar als een *paradox*: het lijkt een tegenstelling, maar de twee kunnen naast elkaar bestaan. Hoe moeilijk de puzzel ook is, hier lijkt Heijnes wensdenken boven zijn realiteitszin te gaan. De reden hiervoor is de juist door hem zo centraal gestelde angst. Voordat mensen zich willen openstellen moet er vertrouwen zijn, hernieuwde houvast, 'iets groters' om op terug te vallen. Maar dergelijke dogma's – cultureel of religieus – zullen altijd ten koste van openheid gaan.

Heijne toont zich in *Onredelijkheid* niet alleen een denker van formaat en scherpzinnige analist, hij is bovendien een begenadigd schrijver. Zijn stijl is helder en treffend, zijn blik persoonlijk en beschouwend tegelijk. Hij heeft gevoel voor de kracht van (voor)beelden; personen en anekdotes die zijn verhaal vertellen en tot leven wekken: dat van de kunsttentoonstelling van een verenigd Europa dat juist de verdeeldheid ervan pijnlijk duidelijk maakte, het verlangen naar Grotere Verhalen in populaire kassuccessen als *Le Fabuleux Destin d'Amélie Poulain* en *Goodbye Lenin!*, en over de hervonden trots en hernieuwd nationalisme 'in een regenboogland' bij de jonge, blanke Zuid-Afrikaanse singer-songwriter Bok van Blerk, die in zijn songs 'helden' van de Boerenopstand verheerlijkt.

Bovenal toont Heijne zich niet onredelijk. Door de discussie niet alleen in termen van extremen te definiëren, en door de – wellicht onredelijke maar begrijpelijke – angst en twijfel serieus te nemen, te willen doorgronden en niet met kosmopolitische hooghartigheid weg te wuiven, verheft hij zichzelf boven het doorgaans platte, kortzichtige en onredelijke debat. Meer nog dan in zijn persoonlijke verlangen naar harmonie heeft hij hiermee een belangrijke sleutel in handen.

De sociologische canon volgens Wiebren Jansen

SoAP vroeg aan medewerkers van de vakgroep sociologie welke titels niet mogen ontbreken in de intellectuele bagage van een afgestudeerde socioloog. Dit keer is Wiebren Jansen aan het woord.

Durkheim, E. (1897). *Le suicide: étude de sociologie*.

Durkheim was één van de eerste onderzoekers die met empirisch onderzoek het bestaansrecht van de Sociologie aantoonde.

Nash, J. (1950). *Equilibrium points in n-person games*, *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 36(1), 48-49.

Het Nash evenwicht vormt een prachtig wetenschappelijk bewijs voor het bestaan van groepsdynamica en daarmee voor de noodzaak van een analyse dat het individuele niveau ontstijgt. De Sociologie is hier bij uitstek geschikt voor.

Redfield, R., Linton, R., & Herskovits, M. (1936). *Memorandum on the study of acculturation*, *American Anthropologist*, 38, 149-152.

In een tijd van toenemende migratiestromen een uiterst relevant boek. Redfield et al. beschrijven het proces van culturele aanpassing dat ontstaat als mensen van verschillende culturen met elkaar in contact komen.

Tajfel, H. & Turner, J. C. (1986). *The social identity theory of inter-group behavior*. In S. Worchel and L. W. Austin (eds.), *Psychology of Intergroup Relations*. Chicago: Nelson-Hall.

Eén van de krachtigste modellen van intergroep gedrag. Zeer goed toepasbaar op dagelijkse situaties.

Het belangrijkste inzicht uit het boek van Fukuyama is dat de ideologische strijd tussen het communisme en het kapitalisme na het einde van de Koude Oorlog ten einde is.

Porter, M.E. (1980) "*Competitive Strategy*", The Free Press, New York, 1980.

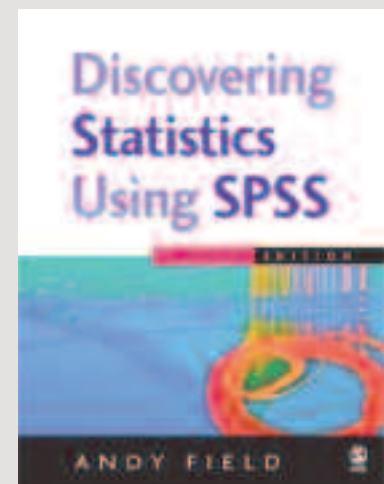
Organisatiedeskundige Michael Porter introduceert zijn 'vijfkrachtenmodel'. Een helder model om het gedrag van organisaties te begrijpen.

Fukuyama, F. (1992). *The End of History and the Last Man*, Free Press

Het belangrijkste inzicht uit het boek van Fukuyama is dat de ideologische strijd tussen het communisme en het kapitalisme na het einde van de Koude Oorlog ten einde is.

Huntington, Samuel P. (1996). *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*. New York: Simon & Schuster.

In overeenstemming met Fukuyama stelt Huntington dat de ideologische strijd met betrekking tot staatsinrichting ten einde is, maar dat nu de belangrijkste bron van menselijk conflict cultureel van aard is.

Castells, M. (1996). *The Rise of the Network Society, The Information Age: Economy, Society and Culture Vol. I*. Cambridge, MA; Oxford, UK: Blackwell.

Een uitstekende analyse van Castells over de 'netwerkmaatschappij' en de rol van het internet.

Mak, G. (2004). *In Europa*, Amsterdam: Atlas.

Een mooi geschreven overzicht van Europa in de 20e eeuw. Het boek verschaft inzicht en begrip in de veelzijdigheid van Europa.

Field, A. (2005). *Discovering Statistics Using SPSS*, Sage.

Het meest toegankelijke statistiekboek dat ik ooit heb gebruikt. Een must voor iedereen die begint met kwantitatief onderzoek.

Verliest de sociologie het contact met de Nederlandse samenleving?

Een noodkreet. Als veel anders valt het interview met universitair hoofddocent Arie Glebbeek in de vorige editie van *SoAP* (december 2008) niet te omschrijven.

Glebbeek schetste een beeld van een wetenschap die “met de rug naar de samenleving dreigt te gaan staan” en waarin “steeds minder collega’s zijn te vinden met affiniteit met beleid” waardoor “studenten de dupe zijn”. Ook vakgroepvoorzitter Rafael Wittek deed een duit in het zakje: hij schetste de sociologie als een wetenschap die “als dat zo door gaat over 20, 30 jaar een hoog gedifferentieerd systeem heeft van het goed uitmelken van grote datasets naar alle regels van de kunst” en die “een steeds grotere afstand krijgt tot het object van studie”.

Genoeg reden om de rubriek *Twistpunt* aan deze materie te wijden. Verliest de sociologie inderdaad het contact met de maatschappij? Is de onderwijskwaliteit voor studenten die geïnteresseerd zijn in beleidsvraagstukken nog te handhaven? *SoAP* legde een aantal argumenten en stellingen voor aan een aantal wetenschappers aan de vakgroep. In deze editie van *SoAP* staat daarnaast een reactie van universitair docent Jan Kornelis Dijkstra afgedrukt.

Michiel Emmelkamp

Notendop

Internationale *journals*, *tenure track*-criteria: gesneden koek voor ingewijden in de vakgroep, maar ver-van-het-bed-abracadabra voor veel studenten. Daarom om te beginnen in een notendop wat er volgens Glebbeek aan de hand is.

Universiteiten, zegt Glebbeek en bevestigen universitair bestuurders, willen goed scoren in internationale ranglijsten. Die ranglijsten worden voor een groot deel opgesteld op basis van het aantal publicaties in internationale wetenschappelijke tijdschriften. Ze stimuleren daarom wetenschappers om te publiceren in die tijdschriften, die vooral geïnteresseerd zouden zijn in kwantitatief onderzoek en vooral niet geïnteresseerd zijn in verkennend onderzoek of zaken die slechts in Nederland spelen.

Daardoor houden steeds minder wetenschappers zich bezig met kwalitatief, verkennend onderzoek, of met nationale maatschappelijke of beleidsvraagstukken. Terwijl dát juist dikwijls de wetenschappers zijn die zich mengen in het publieke debat en de beleidsgerichte vakken verzorgen die veruit het populairst zijn onder studenten. En dus “worden de studenten de dupe” en komt de sociologie “met de rug naar de samenleving te staan”.

Groningen

In hoeverre is er sprake van een toenemende gerichtheid op publicaties in internationale tijdschriften in Groningen? In de publicatie in de vorige editie van *SoAP* speelden de zogeheten *tenure track*-criteria een prominente rol. Jonge wetenschappers die binnen de vakgroep carrière willen maken moeten jaarlijks aan deze criteria voldoen. En één van de belangrijkste criteria is het aantal publicaties in internationale tijdschriften. Kortom, de faculteit stimuleert, zo wil de logica van extrinsieke prikkels, jonge wetenschappers om te publiceren in internationale tijdschriften.

Decaan Henk Kiers, als hoofd van de faculteit verantwoordelijk voor de criteria, bestrijdt dat de focus erg eenzijdig ligt op internationale publicaties: “Het is niet onmogelijk voor jonge wetenschappers in de *tenure track*-procedure om ook in nationale tijdschriften te publiceren. Ik vind het niet goed als ze zich alleen maar richten op publicaties in internationale tijdschriften en zich niets gelegen laten van het maatschappelijk debat. Daar wordt ook bij de landelijke onderzoeksvisitaties steeds meer op gelet, en dus zal dit in de toekomst ook in *tenure track*-criteria meer mee gaan spelen. Momenteel staat in de criteria dat men een internationale of nationale reputatie op het vakgebied moet hebben.” Volgens Andreas Flache, die in de *tenure track*-procedure zit en ondertussen is bevorderd tot adjunct-hoogleraar aan de vakgroep, één van de softere criteria: “In de praktijk komt dat vaak neer op het plaatsnemen in een redactie of het winnen van prijzen. Er wordt bij de beoordeling van wetenschappers weinig gewicht aan toegekend.”

Jan Kornelis Dijkstra, die zelf ook de *tenure-track*-procedure zit, vindt de intrinsieke motivatie van docenten om zich met andere dingen bezig te houden dan publicaties in internationale tijdschriften ook van belang. Elders in deze *SoAP*: “Alleen uitgaan van extrinsieke prikkels is wel een erg eenzijdig mensbeeld.” Volgens Flache wel erg makkelijk gezegd: “Het voldoen aan de onderzoeks-criteria waar je jaarlijks op wordt beoordeeld kost gewoon ontzettend veel tijd, hoewel dat natuurlijk afhangt van ieders efficiëntie. Ook het onderwijs wil ik bijvoorbeeld gewoon echt goed doen. Een goede bijdrage leveren aan het Nederlandse debat kost ook veel tijd en levert voor die criteria dan gewoon weinig op.”

Flache ziet wel mogelijkheden om internationaal-wetenschappelijke relevantie te combineren met nationaal-maatschappelijke relevantie. “Bij ons onderzoek op scholen in Arnhem naar sociale integratie hebben we enerzijds aandacht voor de vragen van onze lokale opdrachtgevers, dus gaat het om maatschappelijk relevant onderzoek. Maar we zoeken de vragen er natuurlijk ook op uit dat ze internationaal publicabel zijn.”

De keerzijde van globaliserende wetenschap

Ook Groningse onderzoekers worden dus – in ieder geval extrinsiek – gestimuleerd om te publiceren in internationale wetenschappelijke tijdschriften. Is dat wenselijk?

Een ander voordeel van publiceren in internationale tijdschriften is dat, volgens Dijkstra, zij een veel groter wetenschappelijk publiek bereiken. In de wetenschappelijke sfeer klopt dat, zegt Dehue: “Maar inter-

ationale kennis is ook op vooronderstellingen gebaseerd. Dat bijvoorbeeld psychiatrische labels internationaal geldig zijn, komt niet doordat een universele werkelijkheid klaar lag om te worden ontdekt, maar doordat oorspronkelijk Amerikaanse indelingen van psychische problemen internationaal zijn gemaakt." Flache ziet dat anders: "Ik geloof dat er constanten zijn in de menselijke natuur en daarvoor is ook in de sociale wetenschap internationaal wetenschappelijk onderzoek relevant. Antwoorden op meer beleidsspecifieke vraagstukken hangen meer af van de lokale context, hoewel ook zij gestoeld moeten zijn op goede kennis van fundamentele sociale mechanismen."

Flache: "De kwaliteit van de Nederlandse tijdschriften is in de sociologie allang niet meer het probleem. Een voorbeeld: recentelijk bespraken we in ons onderzoekskluster twee artikelen over onderzoek naar interculturele relaties in Nederland, de één uit een tijdschrift uit de top van het internationale veld, de ander uit het Nederlandse tijdschrift *Mens&Maatschappij*. We waren het er allemaal over eens dat het artikel uit het Nederlandse tijdschrift duidelijk hogere wetenschappelijke kwaliteit had."

Een ander voordeel van publiceren in internationale tijdschriften is dat, volgens Dijkstra, zij een veel groter wetenschappelijk publiek bereiken. In de wetenschappelijke sfeer klopt dat, zegt Dehue: "Maar internationale kennis is lang niet altijd replicerbaar naar de nationale context. In de biomedische wetenschappen worden patiënten vaak ingedeeld naar classificaties, afkomstig uit internationale tijdschriften. Maar in ons land zijn die vaak helemaal niet toepasbaar!" Flache is genuanceerd: "Ik geloof dat er constanten zijn in de menselijke natuur en daarvoor is ook in de sociale wetenschap internationaal wetenschappelijk onderzoek relevant. Antwoorden op meer beleidsspecifieke vraagstukken hangen meer af van de lokale context, hoewel ook zij gestoeld moeten zijn op goede kennis van fundamentele sociale mechanismen."

De rollen van de wetenschap

Achter de kritiek op internationale tijdschriften zit echter een diepere discussie over de rol van de wetenschap. Dehue: "Internationale tijdschriften richten zich voornamelijk op kwantitatief, toetsend, onderzoek. Maar dat is maar één tak van sport. Het is tijd voor een ruimere definitie van wetenschap. Die moet zich ook richten op het ontdekken en verkennen van vraagstukken en zich mengen in het maatschappelijk debat. Zonder dat raken de geesteswetenschappers, zeg maar de redeneerders in de sociologie ondergesneeuwd." Ze signaleert een vergelijkbare trend bij andere wetenschappen, zoals de economie of letteren.

Flache signaleert nog een andere reden waarom sociologen huiverig zijn om zich te melden in het publieke debat. Flache: "In het

publieke debat komen subtiele, complexe argumentaties zelden over. Een journalist wilde eens iets schrijven over een onderzoek dat ik had gedaan naar het effect van hechte netwerken op integratie. De uitkomst was: onder bepaalde condities een positief effect, onder andere condities een negatief effect. Maar dat wilde er niet in, daar was de journalist niet in geïnteresseerd. Het moest simpel."

Over de ontdekkende en redenerende sociologie uitten ook Wittek en Glebbeek in de vorige editie van *SoAP* hun zorgen. Wittek: "Ik geloof echt dat de afstand tot het object van studie steeds groter wordt: (...) De individuele onderzoeker, de socioloog, die zul je steeds minder zien in deelneming, gewoon pratend met zijn subjecten." Glebbeek signaleerde een dreigend tekort aan 'synthetiserende' wetenschappers, die losse onderzoeken en elementen van kennis in een samenhangend kader weten te plaatsen en ze overbrengen naar het grote publiek: "Er is momenteel geen voedingsbodemp voor dit soort wetenschappers."

"Niemand lijkt erover te gaan."

Studenten

In het kielzog van het onderzoek krijgt ook de beleidsgerichte onderwijsstroom het moeilijker, volgens Glebbeek. Decaan Kiers deelt zijn zorg over die onderwijsstroom: "Onlangs zochten we een nieuwe hoogleraar beleid en in de zoektocht daarnaar zijn we niet geslaagd. We konden ook geen universitair hoofddocent vinden die precies in het profiel paste" En dat terwijl veruit de meeste studenten voornamelijk geïnteresseerd zijn in maatschappelijke- en beleidsvraagstukken.

Maar wat heeft dat met onderzoek te maken? "De consequenties van het onderzoeksbeleid voor het onderwijsbeleid worden niet door alle beleidsmakers begrepen maar zijn evident", zegt Dehue. Op lange termijn leidt focus op een bepaald type onderzoek er immers toe dat voornamelijk wetenschappers die daarin geïnteresseerd zijn zich bij een vakgroep ontwikkelen. En dat heeft zijn invloed op het onderwijs aan studenten: wetenschappers verzorgen toch graag colleges die in hun eigen straatje passen. En dus komen beleidsgeïnteresseerde studenten minder aan hun trekken.

Overigens worden studenten zélf ook gevormd naar de onderzoeksrichtingen, zegt Dehue: "In de facultaire Research Master ligt de nadruk erg op methoden en technieken van kwantitatief onderzoek en dat merk je. Studenten krijgen een beperkte opvatting van wetenschap mee. Laatst verzorgde ik een vak over wetenschapstheorie en de rollen van de wetenschap, maar dat werkte totaal niet, want de studenten hadden het alléén maar over statistiek!"

Verandering

Vele zorgen dus: een vakgroep die geen personeel kan vinden of opleidt voor de grootste interesses van studenten en een wetenschap die steeds sterker op één poot leunt. Wie gaat daar wat aan doen?

Glebbeek en Wittek hielden onlangs een pleidooi voor een verandering in de *tenure track*-criteria: zij willen publicaties in nationale tijdschriften of een hoofdstuk in een goed boek laten belonen. Flache is daar voorstander van: "Als de criteria worden aangepast zou ik meer tijd besteden aan bijdragen aan het publieke debat." Ook Dehue is daar voorstander van, maar heeft nog wel wat zorgen: "Voor boeken is vaak nog amper sprake van strenge beoordeling en dat zal beter moeten. In veel wetenschappen moet ook de kwaliteit van Nederlandstalige tijdschriften omhoog."

Kiers staat genuanceerd tegenover aanpassing van de *tenure track*-criteria: "Vakgroepen hebben ruimte voor specifieke criteria op basis van een goede argumentatie. Ik heb daar van de vakgroep Sociologie wel eens een voorzet van gezien, maar nog geen formeel concreet verzoek. Maar de onderzoeksprogramma's mogen niet te sterk gedicteerd worden door het onderwijs en wellicht zijn *softe* criteria, zoals 'het blijkt geven van bijdragen in het maatschappelijk debat', afdoende. Bovenal moet het onderzoek goed blijven scoren op de onderzoeksvisitaties. De criteria daarvoor worden op landelijk niveau vastgesteld. Er is in de sociologie uiteindelijk sprake van een bredere landelijke en internationale trend: de wetenschap beweegt zich in een bepaalde richting en de vakgroep moet daar in belangrijke mate in mee."

Dehue, tevens lid van de Commissie Kwaliteitszorg van van de Koninklijke Nederlandse Academie van Wetenschappen (KNAW) signaleert die trend inderdaad, maar laat een stapel rapporten zien waarin aan de bel wordt getrokken: "Op landelijk niveau worden al jaren zorgen geuit. Maar bij NWO (de organisatie die onderzoeksgelden verdeelt, red.) en de VSNU (de koepel van universiteiten die mede de criteria voor onderzoeksvisitaties vaststelt, red.) verandert niet zoveel. De verandering zal toch van onderop, vanuit het veld zelf moeten komen en op alle niveaus moeten doordringen. Universiteiten zullen zelf ook eens de internationale rankings naast zich neer moeten leggen en studenten zullen ook hun engagement moeten tonen en het tij moeten keren."

En zo ontstaat een beeld van een werkvloer die naar boven, naar de faculteit, wijst, die op zijn beurt naar landelijke regelingen wijst, terwijl men op landelijk niveau weer naar de werkvloer wijst. En zo verandert er niets. Voor Dehue geen vreemd beeld. "Ik schreef in 2001 al eens, in een artikel over besluitvorming in de universitaire wereld, dat niemand erover lijkt te gaan."

Ogenschijnlijk sympathiek, maar vooral ongenueanceerd

'Denkend aan de vakgroep sociologie in Groningen zie ik jonge collega's die slechts gedreven door criteria van het *tenure track*-systeem rusteloos internationale publicaties najagen en daarbij de samenleving de rug toekeren.' Dit is het beeld dat Arie Glebbeek schetst van de vakgroep sociologie Groningen (zie *SoAP* december 2008, nr. 4). Hoewel het pleidooi voor erkennen van Nederlandstalige publicaties binnen het *tenure track*-systeem (door Glebbeek als 'torture track' bestempeld) sympathie verdient, overheerst de wrange nasmaak van een matig gefundeerd betoog tegen de globalisering van de wetenschap, waarin *en passant* een groot aantal collega's wordt weggezet als een kunstje opvoerend gezelschap. Omdat ik geen sadomasochist ben, maar toch vrijwillig in het *tenure track*-systeem ben gestapt, is het tijd voor meer nuance.

Jan Kornelis Dijkstra

Internationaal publiceren

In het interview met *SoAP* wijst Glebbeek op de teloorgang van Nederlandstalige wetenschappelijke tijdschriften. Volgens hem komt dit 'doordat wetenschappers die carrière willen maken geen tijd ervoor hebben omdat ze gedreven worden door de criteria uit de zogeheten *tenure track*-procedure; om verder te komen zijn publicaties in Engelstalige tijdschriften een vereiste'. Hoewel Nederlandstalige publicaties inderdaad niet meewegen binnen het *tenure track*-systeem, lijkt mij dat hier ten onrechte een causale redenering wordt gepostuleerd. Zo is het zeer twijfelachtig of de criteria binnen de *tenure track*-procedure de nagel aan de doodskest is van Nederlandstalige wetenschappelijke tijdschriften.

De door Glebbeek veronderstelde drijfveer van jonge wetenschappers om te publiceren in Engelstalige tijdschriften omdat anders niet voldaan wordt aan *tenure track*-criteria en daarmee de kans op een wetenschappelijke carrière wordt verkleind, geeft niet slechts blijk van een eenzijdig mensbeeld - de mens louter gedreven door externe financiële prikkels -, maar gaat vooral voorbij aan een veel belangrijker oorzaak waarom wetenschappers in toenemende mate internationaal publiceren. Onderzoek valt en staat bij het communiceren en overbrengen van ideeën, inzichten en bevindingen. Omdat het Nederlandse taalgebied klein is en daarmee het potentieel aan lezers beperkt is, is publiceren in Engelstalige tijdschriften per definitie interessanter omdat daarmee potentieel veel meer lezers kunnen worden bereikt.

Eigen identiteit

Bovendien maakt internationaal publiceren onderdeel uit van een breder proces van internationalisering en globalisering van de wetenschap. Het wetenschappelijk forum bestaat niet meer alleen uit collega's van eigen bodem maar heeft een internationaal karakter gekregen. De tijd van 'leest elders niet wat uw eigen dorp u biedt' is voorbij. Het zijn vooral deze ontwikkelingen die van belang zijn de afname van Nederlandstalige publicaties in plaats van criteria uit het *tenure track*-systeem. Toegegeven, de Verenigde Staten domineren getalsmatig. Maar dat lijkt me zeker geen reden om ons achter de dijken te verschuilen om een 'eigen identiteit (te) kiezen'. Het kiezen voor een 'eigen identiteit' lijkt me juist een pleidooi voor het opengooien van de luiken en collega's nationaal maar ook internationaal tegemoet te treden. Het internationaal gewaardeerde werk van mensen zoals Tom Sniijders op het gebied van sociale netwerken en Siegwart Lindenbergh op theoretisch vlak toont aan dat internationalisering ook een kleine vakgroep op de kaart kan zetten, waarbij bruggen worden geslagen naar andere disciplines, zoals psychologie en sociale psychiatrie.

Een succesvol voorbeeld van interdisciplinaire samenwerking waar sociologie al vanaf het begin in participeert is het TRAILS project. In dit project wordt de ontwikkeling van meer dan 2000 jongeren tijdens de adolescentie onderzocht. Weliswaar een grote dataset die met SPSS wordt geanalyseerd, maar zeker niet een project waarbij de echte empirie, de praktijk, uit het oog verloren wordt zoals Glebbeek vreest. Integendeel, substantiële delen van het TRAILS budget worden aangewend voor implicaties van onderzoeksbevindingen voor de praktijk. TRAILS vormt een mooi voorbeeld van een groot onderzoeksproject van kwalitatief hoog niveau, waarbij kwaliteit maar ook continuïteit veel meer gewaarborgd zijn.

Maatschappelijke vraagstukken

Naast het ageren tegen internationaal publiceren alsmede tegen het *tenure track* systeem (waardoor een belangrijk voordeel van het systeem dreigt onder te sneeuwen: het biedt jonge wetenschappers perspectief op een universitaire loopbaan zonder daarbij afhankelijk te zijn van de doorstroming/pensionering van collega's) constateert Glebbeek dat de Groningse sociologie 'de samenleving de rug dreigt toe te keren'. Een constatering die het predicaat losse flodder verdient. Veel collega's zijn bezig met onderzoek waarmee ze met beide benen in de maatschappelijke klei staan. Zonder uitputtend te willen zijn: Andreas Flache en Tobias Stark werken

samen met het Instituut voor Sociale Weerbaarheid (ISW), de gemeente Arnhem en Arnhemse woningbouwcorporaties aan een onderzoek naar interetnische vriendschappen; Rafael Wittek onderzoekt samen Birgit Pauksztat en Timo Septer de oorzaken van het wel of niet slagen van reorganisaties; René Veenstra doet onder meer binnen TRAILS onderzoek naar pesten. Inzichten uit dit onderzoek zijn rechtstreeks geïmplementeerd in 's werelds grootste antipest-programma (KiVa) in Finland; Gijs Huitsing doet in opdracht van Bureau Jeugdzorg en de GGD observatie- en netwerkstudies in schoolklassen met problemen op het terrein van pesten; Tinka Veldhuis doet onderzoek naar radicalisering onder moslimjongeren en werkt daarbij samen met Instituut Clingendael en de Europese Commissie; Ruud ter Horst onderzoekt het effect van sociale netwerken op behandeluitkomsten van TBS patiënten; Margreet Frieling heeft binnen Decide (het aan sociologie gelieerde adviesbureau van hoogleraar Stokman) een dialoogmethode ontwikkeld voor gemeenten om betrokkenheid van burgers bij de wijk te vergroten; Decide is gestart met het C8 project, gericht op duurzaam energieverbruik onder consumenten. Hoezo afstand nemen van praktijkvraagstukken? In welk opzicht raken problemen van onze eigen samenleving buiten beeld?

Media

Desondanks domineren Groningse sociologen de media niet. Hoewel Glebbeek terecht constateert dat toen het begrip *tenure track* nog niet eens bestond Groningse sociologen al niet bepaald veelvuldig in de media opdoken, suggereert hij toch om ook via 'het gewogen aantal publicaties in Nederlandse (...) kranten' publicaties in kranten als beoordelingscriterium mee te nemen in het *tenure track*-systeem. Ook deze redenering veronderstelt dat (jonge) wetenschappers wel overgaan tot het schrijven van bijdragen aan de media wanneer het een criterium vormt waaraan hun carrièremogelijkheden worden afgemeten. Er zijn echter tal van andere factoren die een rol spelen bij de vermeende afwezigheid van Groningse sociologen in de media. Naast tijdrovende activiteiten op het gebied van onderwijs (college geven, scriptiebegeleiding, tentamens nakijken) en organisatie (zoals Faculteitsraad, Opleidingscommissie, Examencommissie, Vakgroepoverleg), is wellicht de belangrijkste reden dat door de hoge omloopsnelheid van nieuws de actualiteitswaarde van een onderwerp beperkt is. Dit maakt dat het schrijven van een betoog voor een kwaliteitskrant geen uitstel duldt en veelal op zeer korte termijn dient te gebeuren.

Eenzijdige sociologie

Michiel Emmelkamp &
Jurje van den Berg

Gelet op andere afspraken, verplichtingen en werkzaamheden, is het direct tijd inruimen voor het schrijven van een degelijk stuk niet eenvoudig. Dit nog afgezien van het feit dat de wetenschap zich kenmerkt door nuance, waarvoor in de media vaak weinig ruimte is.

Publicaties

De mate van media-aandacht heeft dan ook weinig met *tenure track* criteria te maken en zeker niet met bewustzijnsvernaauwing ten aanzien van internationale publicaties. Dit laatste wordt door Glebbeek overigens getypeerd als een 'kunstje'. Een handig ingezet- te retorische truc om het zorgvuldige werk van veel van zijn collega's weg te zetten als een zich repeterende handeling die na enige oefening een ieder onder de knie heeft. Natuurlijk kan jarenlange ervaring met (inter)nationale publicaties de *do's* en *dont's* duidelijk maken en meer inzicht verschaffen in het proces van publiceren. Maar net als met voetbal: je kunt de regels wel kennen en een goede techniek hebben: scoren is nog niet gegarandeerd. Publiceren wordt tenslotte bepaald door de kwaliteit van het geschrevene.

Het schrijven van een artikel is te vergelijken met het schrijven van een scriptie, waarbij je begeleid wordt door minimaal drie anonieme begeleiders en een redacteur van een tijdschrift die je alle vier overladen met suggesties, maar vooral met kritische commentaren. Of een artikel geaccepteerd wordt of niet is niet zo zeer afhankelijk van een kunstje uitvoeren, maar of je theoretisch een interessant en goed beargumenteerd verhaal hebt geschreven met toetsbare hypothesen die vervolgens met kwalitatief hoogstaande data en de juiste technieken zijn geanalyseerd. Wat vervolgens weer eindigt met een goed onderbouwende conclusie waarop je nogmaals kritisch reflecteert en waaruit je nieuwe vragen destilleert. Een dergelijk traject van vele maanden, soms jaren, dat begint met een idee en (bij voorkeur) eindigt met een publicatie afdoen als een kunstje, doet sterk afbreuk aan de tijd, energie en doorzettingsvermogen die nodig zijn om zo'n proces succesvol te doorlopen.

Denkend aan de vakgroep sociologie zie ik dus collega's die naar nationale en internationale maatstaven gemeten hoogwaardig wetenschappelijk onderzoek doen en daarmee belangrijke bijdragen leveren aan kennis en inzicht op tal van maatschappelijk relevante terreinen.

Jan Kornelis Dijkstra is per 1 maart Universitair Docent (UD2) binnen het Facultaire *tenure track*-systeem. Tevens lid van de Nederlandse Sociologische Vereniging (NSV) en Nederlandse Vereniging voor Kriminologie (NVK); abonnee op *Sociologie en Tijdschrift voor Criminologie* (TvC) en onbezoldigd redacteur van *Sociologie Magazine* (voorheen *Facta*).

Veel studenten, waaronder wij, zijn sociologie gaan studeren omdat ze geraakt werden en worden door wat er in de maatschappij gebeurt en kan gebeuren. De beleidsmaster is verreweg de meest populaire, en toen het maatschappelijk debat tijdens de opkomst van Pim Fortuyn opleefde stegen de studentenaantallen meteen gigantisch.

In dat licht vinden wij het schrijnend om te zien dat voor Groninger sociologen de inmen- ging in het publieke debat en het onderzoeken van binnenlandse maatschappelijke vraagstuk- ken en beleid vooral bijzaak is. Jazeker, er zijn voorbeelden van uitzonderingen en ja, er is een combinatie mogelijk van internationaal én nationaal, wetenschappelijk én maatschappe- lijk relevant onderzoek. Maar als puntje bij paaltje komt is dat laatste voor veel weten- schappers een ondergeschoven kind, bijzaak in plaats van *core business*.

Wij verwijten dat de meeste wetenschap- pers aan de vakgroep niet. Het systeem vraagt vooral internationaal onderzoek en wie vooruit wil in de universiteit en ook nog een gezinsle- ven en goed onderwijs wil onderhouden houdt niet altijd tijd over voor (onbeloofde) publica- ties of onderzoek met slechts binnenlandse relevantie. Als er dus wetenschappers door- stromen die gespecialiseerd zijn in bijdragen aan het maatschappelijk debat of specifiek bin- nenlandse vraagstukken is dat eerder uitzonde- ring dan regel.

Voor het opstaan van nieuwe Abram de Swaans is geen klimaat: hij had de *tenure track*-criteria nooit gehaald.

Ondertussen domineren biologen, econo- men, ja, zelfs filosofen, het publieke debat. En worden, zoals Arie Glebbeek zegt, studenten met maatschappelijk engagement de dupe. Dat er geen universitair hoofddocent of hoogleraar gevonden kon worden die voldeed aan het profiel voor een hoogleraar beleid is tot daar aan toe. Het ergste is dat er geen serieuze stappen worden gezet om zélf maatschappelijk geënga- geerde wetenschappers op te leiden. De beleidsmaster, zo is onze ervaring, is nú al dun bezet en – op een aantal hoogwaardige vakken na – voor velen teleurstellend en de conclusie kan niet anders zijn dan dat er geen enkel zicht is op structurele verbetering.

De constatering van Trudy Dehue dat 'nie- mand erover lijkt te gaan' doet in dit verband kafkaesk aan, met de sociologiestudent die zonder te weten wat hij misdaan heeft van het kastje naar de muur wordt gestuurd. 'Verandering moet van onderop komen', zegt ze. Laten wij, als poging daartoe, het kastje én de muur aanspreken.

Twee uitgangspunten voor verandering zijn wat ons betreft cruciaal.

Ten eerste dat wie iets kán doen in ieder

geval die ambitie moet hebben om iets te doen. Dat is een andere insteek dan benadrukken wat men niet kan doen. Die laatste reflex is nu te vaak zichtbaar.

Ten tweede dat het debat mag niet verengd worden tot een gepolariseerd 'of-of-debat' met een hoog welles-nietesgehalte. Er moet sprake zijn van een 'en-en'-vraag: hoe zouden maatschappelijk engagement en de ambitie tot interventie naast, of in het verlengde van hoog- waardige wetenschap kunnen bestaan? Niemand wil terug naar de sociologie van de jaren '70 waarin een bezetting bij wijze van spreken als stage kon worden weggeschreven.

Als wetenschappers die stellingen onderschrij- ven ligt bij hun de plicht hun onderzoek meer dan nu te vertalen naar bijdragen aan het bin- nenlands publieke debat of de intentie tot inter- ventie. Er wordt ook binnen de Groninger sociologievakgroep veel onderzoek gedaan met (in potentie) hoge maatschappelijk rele- vantie. Maar studenten en de buitenwereld merken daar te weinig van. Tijdgebrek (van- wege het moeten voldoen aan het *tenure track*- keurslijf) is een goede reden, maar alles begint bij ambitie. Ook hoogwaardige kennis is immers niet vrijblijvend. Was het positivisti- sche motto van een van de grondleggers van de sociologie, Auguste Comte, niet 'Savoir pour prévoir pour pouvoir' ('Weten om te voorspel- len, om te beheersen')?

Op landelijk niveau zullen NWO en VSNU er uiteindelijk ook aanmoeten: de diverse rollen van de wetenschap worden niet gevat in de huidige beoordelingssystematiek van sociaalwetenschappelijk onderzoek. Er moeten meer diverse manieren van beoorde- ling worden ontwikkeld die oog hebben voor onderzoek dat niet geslikt wordt door interna- tionale tijdschriften.

En áls vakgroep en faculteit gezamenlijk werk willen maken van maatschappelijk geëng- gageerd onderzoek, personeel en onderwijs, zullen zij daar ook zelf ruimte voor moeten scheppen. Ontwikkel bijvoorbeeld een onder- zoekslijn voor specifiek binnenlandse vraag- stukken en beleid en wees daarbinnen soepeler met criteria van onderzoeksvisitatie. Ontwikkel voor de overige onderzoekslijnen meer realistische en minder eenzijdige cijfer- gerichte manieren van prestatiebeoordeling. Als dat een paar plaatsjes op de internationale rankings kost, dan moet dat, ten bate van een hoger belang, geaccepteerd worden.

Doet ze dat niet, dan moet de vakgroep eerlijk zijn tegenover zichzelf en studenten, en ophouden de beleidsroute te propageren als sterk bezette master voor maatschappelijk geëngageerde studenten. Die master wordt op de lange termijn dan immers een betrekkelijk lege huls, waarin studenten rondlopen die voornamelijk onderzoek financieren waar zij zelf amper in geïnteresseerd zijn.

Ook personeel is partij in een incident

De afgelopen periode is er veel te doen geweest om geweld en bedreiging in het openbaar vervoer. Je kunt geen krant open slaan of je vindt er een artikel over. Het geweld lijkt steeds vaker en in een heftiger vorm voor te komen. Bij ieder incident springen journalisten er bovenop en zo lijkt het of je in elke willekeurige trein, bus of tram een mogelijk doelwit bent. Het boezemt zowel medewerkers als reizigers angst in.

Karin Meijboom

Met name de medewerkers van de NS (Nederlandse Spoorwegen) moeten het de laatste maanden ontgelden. Conducteurs van de NS worden vaak slachtoffer van dit geweld en lijken hun baan niet meer veilig te kunnen uitvoeren. Als je de media mag geloven, dan neemt het aantal drastisch toe. Uit onderzoek blijkt echter dat het aantal geweldsdelicten binnen de NS iets is afgenomen. Het aantal meldingen door personeel van de NS van ernstige incidenten bedroeg in 2007 570 en in 2008 558. Het aantal meldingen van verbaal geweld tegen bijvoorbeeld conducteurs halveerde van 14.000 meldingen in 2003 tot 7.000 vorig jaar. Het gaat in totaal om ongeveer twee incidenten per dag op 1,2 miljoen reizigers. Ook al is er een kleine daling, het blijft een behoorlijk aantal.

Preventiebeleid

Op dit moment ligt de benaderingswijze van het beleid vooral bij de mogelijke dader, in dit geval de reiziger. De Nederlandse Spoorwegen 65 miljoen euro per jaar aan veiligheidsmaatregelen. Er zijn inmiddels zeshonderd 'service- en veiligheidsmedewerkers' aangesteld. Het cameratoezicht is geïntensiveerd en personeel krijgt een training in omgaan met agressie. Er worden daarnaast ook preventief maatregelen genomen om 'mogelijke daders' zoveel mogelijk te uit de sluiten, zoals afspraken over in- en uitgangscntroles.

In een overleg tussen bonden, ondernemingsraad en NS en KLPD (spoorwegpolitie) is afgesproken dat NS een *zero-tolerance*-beleid moet handhaven, inclusief preventief fouilleren en (politie)honden. Dit lijkt tot dusver redelijk te werken.

Wat ik me hierbij afvraag is of deze benaderingswijze genoeg is. Zijn er mogelijkheden om het aantal incidenten nog verder te doen dalen?

Een eenzijdige benadering

Een eenzijdige opvatting van het geweld - met de nadruk op de daders - in het OV impliceert dat er bij het veroorzaken van het inci-

dent geen enkele rol is weggelegd voor de werknemer. Er is dus sprake van willekeur en ongerichtheid. Geheel volgens de definitie van 'zinloos geweld': "Een spontane vorm van fysiek geweld (of dreiging) waarbij het opzettelijk verwonden of doden van iemand centraal staat (expressief geweld). Het geweld kenmerkt zich door zijn incidentele aard, en ook door de willekeurige wijze waarop de dader het slachtoffer kiest" (de definitie is van het ministerie van Justitie, 1999).

Er is in het OV natuurlijk lang niet altijd sprake van ongerichtheid van het geweld: het slachtoffer is vaak een medewerker. Er is ook geen sprake van willekeur: er is vaak een aanleiding, zoals kritiek op wangedrag of een kaartjescontrole.

Vanzelfsprekend wil ik hier niet betogen dat geweld gerechtvaardigd is, maar wel dat het escaleren van een situatie te maken heeft met een wisselwerking tussen reiziger en medewerker. Dat betekent dat beiden invloed kunnen hebben op de situatie en mogelijk dus ook beiden kunnen zorgen voor een eventuele escalatie of voorkoming hiervan.

Training OV-personeel

Er is weinig te vinden over de training die werknemers krijgen om te kunnen omgaan met wangedrag. Ook de media besteden hier weinig aandacht aan.

De NS zegt dat werknemers een cursus 'Omgaan met agressie' volgen. Over de inhoud van deze cursussen is niets te vinden. Het is dus niet bekend of dit toereikend is voor een werknemer om effectief te kunnen handelen in een onbekende situatie. Worden de werknemers optimaal getraind worden om escalatie te kunnen voorkomen en dus zichzelf en de omgeving te beschermen? Wat vinden zij hier zelf van?

In een artikel in *de Pers* uit 2007 stond dat alle werknemers van de NS per 1 januari 2008 geweld tegen agressieve reizigers moeten mijden. Ze mogen enkel nog kaartjes controleren en bekeuringen uitdelen. Dit is natuurlijk gemakkelijker gezegd dan gedaan. Conducteurs komen bijvoorbeeld nog altijd in aanraking met mensen die geen kaartje hebben of dronken in de trein zitten. Wat dan?

In het geval van een geweldsdelict kunnen werknemers de hulp inschakelen van een speciaal (veiligheids)team die op de grotere stations in Nederland zijn gestationeerd. Maar in welke hoedanigheid probeert een medewerker een situatie zelf op te lossen?

Er is geen controle op de manier waarop medewerkers reizigers benaderen.

Twee partijen

Er kan niet eenduidig worden verklaard waarom er nog steeds op grote schaal incidenten

voorkomen tussen reizigers en medewerkers van de NS. Natuurlijk is geweld in veel gevallen 'zinloos' en kunnen zowel medewerker als de preventieve maatregelen hier daadwerkelijk niets tegen doen.

In de rest van de gevallen kan dit wellicht liggen aan een tekort of falen van de preventiemaatregelen, maar misschien ook aan onervarenheid of onjuiste benaderingswijze van een medewerker jegens een reiziger. Het escaleren van een situatie in verbaal of fysiek geweld zie ik als een interactie tussen twee partijen waarin beiden invloed hebben op het verloop ervan. Het is onmogelijk om vast te stellen of de oorzaak alleen bij de dader ligt. Zoals in het onderzoek 'Geweld: gemeld en geteld' mooi wordt omschreven: "Het gebruik van geweld kan voor het slachtoffer en omstanders als 'zinloos' overkomen, maar de dader kan misschien een goede reden en aanleiding zien om geweld te gebruiken. Men verplaatst zich liever niet in de denkwijze van de dader, maar om er te achter te komen wat hen tot hun daden brengt, is het belangrijk om objectief te kijken naar beide partijen. Alleen op deze manier kan er onafhankelijk wetenschappelijk onderzoek worden gedaan naar geweld." Dit klinkt zwaar, maar ik bedoel alleen dat een NS-medewerker nog zo goed zijn werk uit kan voeren, maar indien hij/zij niet goed getraind is om te handelen in onvoorspelbare situaties, dit een tegengesteld effect kan hebben. Ze kunnen zich door gebrek aan opleiding onzeker of angstig voelen.

Geweld in het openbaar vervoer moet, net als in elke andere context, worden afgekeurd. Degene die de eerste klap uitdeelt is altijd schuldig. Zeker in het openbaar vervoer, waar er altijd sprake is van interactie tussen mensen, is het in het belang van de medewerker om voorbereid te zijn op eventueel afwijkend gedrag en dat te kunnen voorkomen of vermijden. Preventie om mogelijke daders uit te sluiten is naar mijn idee dan niet genoeg. Mijn conclusie is dan ook dat beleid net zo goed op de dader als wel op het slachtoffer moeten worden toegepast. Er zou meer onderzoek gedaan moeten worden naar de opleidingswijze van medewerkers binnen het openbaar vervoer en de juistheid van toegepaste kennis en vaardigheden van medewerkers. Wellicht kunnen werknemers beter worden opgeleid waardoor zij zich veiliger voelen in hun werk. Nader onderzoek hiernaar zou relevant zijn en eventueel een positieve invloed kunnen hebben op de daling van verbaal en fysiek geweld binnen het openbaar vervoer.

Ook The Beatles hadden hun gelukje nodig

Malcolm Gladwell over uitblinkers

Al maanden ligt het boek met de veelbelovende titel te lonken in het bestsellerschap: *Uitblinkers; waarom sommige mensen succes hebben en andere niet*. Dit boek moet wel de sleutel tot succes bevatten. Of anders minstens een zetje in de goede richting. Niets is echter minder waar. De boodschap die auteur Malcolm Gladwell wil uitdragen is juist dat succes vaak een moeilijk grijpbare combinatie van factoren is.

Hester de Bok

Gladwell (45) is zelf ook succesvol, als auteur van bestsellers als *The Tipping Point* (2000) en *Blink* (2005). Zijn eerdere werk kenmerkt zich door een constante aanval op het individualisme. Wij drukken niet zo'n sterke stempel op ons eigen leven als we zelf graag willen geloven. *Uitblinkers* past perfect in dit rijtje boeken. Gladwell zet zijn kritiek op het individualisme voort. Succesvolle mensen worden al snel op een voetstuk geplaatst. Wat zij kunnen, is uniek en voor niemand anders weggelegd. Nee, zo betoogt Gladwell. Er speelt veel meer mee dan alleen een uniek individueel talent.

Ook voor de uitblinkers onder ons geldt dat zij geen invloed hebben op alle zaken die leiden tot hun succes.

Zo misleidend als de titel is, zo verwarrend is ook de inhoud van het boek bij een

eerste blik. Want wat hebben Bill Gates, The Beatles, de slimste man ter wereld, en wiskunde in Azië nou met elkaar gemeen? Veel, zo blijkt. Gladwell weet de samenhang tussen deze onderwerpen duidelijk te maken. Het hebben van wel of geen succes hangt namelijk af van een aantal factoren. Deze factoren zet hij kracht bij met tot de verbeelding sprekende (semi-)wetenschappelijke theorieën.

Neem nu The Beatles, misschien wel de meest bejubelde popgroep uit onze

geschiedenis. Natuurlijk hadden zij talent, dat zou Gladwell niet durven te betwijfelen. Maar met alleen talent waren ze er niet gekomen. Hard werken was een tweede voorwaarde. De echt succesvolle mensen hebben minstens tienduizend uur oefening in hun vakgebied gehad voordat zij de vruchten konden plukken van hun talent. Hoe zij tot deze uren konden komen, hangt weer af van heel andere dingen.

Zoals – en zij die in het lot geloven kunnen nu beter ophouden met lezen –

geluk en stom toeval. The Beatles hadden het geluk een impresario tegen te komen die ze naar Hamburg bracht. Aldaar konden ze naar hartenlust oefenen in schimmige

nachtclubs met dito publiek. Bill Gates kon zijn geluk niet op toen er op zijn welgestelde school een computerzaal kwam waar hij zijn liefde voor programmeren kwijt kon.

Zo hadden deze uitblinkers al behoorlijk wat bagage voordat zij konden beginnen aan hun weg naar de top.

De meeste succesvolle ijshockeyspelers uit de Amerikaanse en Canadese competities zijn in de eerste maanden van het jaar geboren. Zij zijn bij selectiemomenten al groter en sterker dan hun leeftijdgenootjes en worden dan sneller uitgekozen. Dan treedt ook het zogenoemde Matthäuseffect op: de mensen die toch al veel hadden, krijgen steeds meer (bijvoorbeeld oefentijd en goede begeleiding) en kunnen uitgroeien tot uitblinkers.

Afkomst is een andere invloedrijke factor. Neem Christopher Langan, misschien wel slimste man ter wereld. Hij heeft een opzienbarend hoog IQ van 195. Toch heeft hij maar een jaar universitaire opleiding gehad en werkt hij tegenwoordig als uitsmijter. Hij is namelijk van eenvoudige boerenaf-

komst, waar weinig waarde werd gehecht aan zelfontplooiing en opleiding. Langan heeft nooit meegekregen voor zichzelf op te komen en gebruik te maken van zijn kansen.

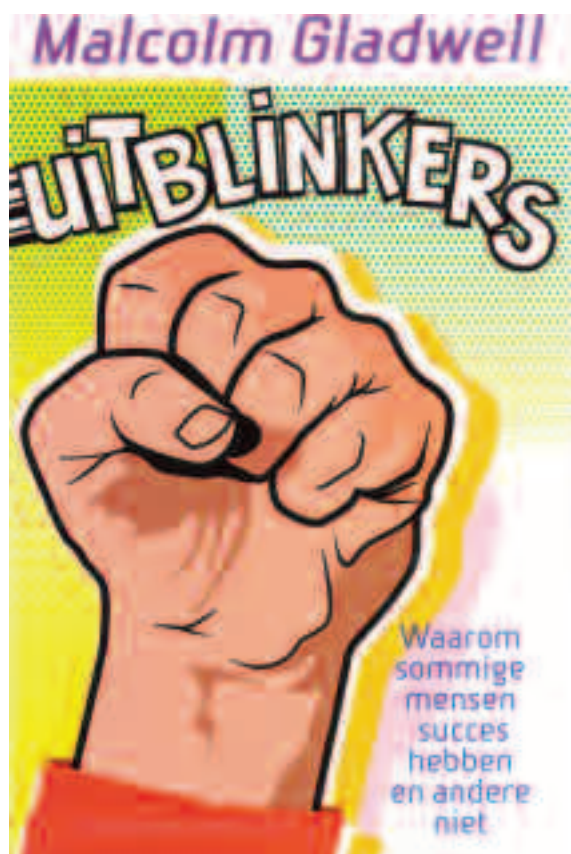
Afkomst en daaraan verwante culturele eigenschappen spelen ook een grote rol bij 'successtories' van kinderen van Joodse immigranten, die door een cultuur van hard werken konden uitgroeien tot succesvolle advocaten, artsen of wetenschappers. Ook vormen deze factoren de sleutel tot de Aziatische uitblinkers in wiskunde. De Aziatische cultuur kenmerkt zich ook door hard werken en precisie. Aziatische kinderen krijgen dit van jongs af aan mee; ze maken ook meer lesuren dan Europese of Amerikaanse kinderen. Daarbij komt ook het toevallige feit dat de talen in Azië zich makkelijker lenen voor wiskunde. Het telsysteem zit bijvoorbeeld simpeler in elkaar.

Iets triviaals als een geboortedatum kan ook bijdragen aan een succesvol leven

Gladwell legt deze factoren op een indrukwekkende manier bloot in zijn boek. Hij weet ze nog toe te passen op tal van andere onderwerpen, zoals vliegtuigongelukken en de eercultuur in het zuiden van de VS. Steeds weer weet hij zijn punt duidelijk te maken, maar dit doet hij steeds weer op een andere originele manier. Hierdoor blijft 'Uitblinkers' boeien en zelfs intrigeren.

Er zijn wel een paar kritiekpunten te formuleren. Zo heeft Gladwell het wel erg vaak over correlaties, terwijl hij misschien een oorzakelijk verband bedoelt. Zoals we allemaal weten, wordt de gemiddelde socioloog daar niet blij van. Ook vraag je je als lezer soms af of je iets kunt met de ideeën van Gladwell. Hij is de afgelopen jaren uitgegroeid tot managementgoeroe, maar dit boek lijkt niet erg geschikt om mensen aan te sporen tot grote successen. Het doet af en toe deterministisch aan. Toch zet het wel aan tot nadenken over je eigen situatie: wat zou je eigen afkomst, cultuur, talent en ook je geboortedatum voor invloed kunnen hebben op je eigen leven?

Al met al heeft Gladwell een zeer goede balans weten te vinden tussen wetenschap en vermaak. Hij heeft een boek afgeleverd dat van hem in ieder geval een grotere uitbinker zal maken. En zoals hij zelf in zijn eigen levensverhaal de epiloog ook al beschrijft, is dat wederom het resultaat van een aaneenschakeling van factoren.

Leerde:

Tja, wat heb ik eigenlijk geleerd aan de Grote Rozenstraat? Je zou zeggen dat ik ouder en wijzer ben geworden, maar eigenlijk weet ik nu nog net zo min wat sociologie inhoudt als toen ik met de opleiding begon (in 2002). Het is vlees noch vis, Grieks én Latijn, van alles wat, of net niets zeg maar. Ik heb geleerd dat het er vooral op moet lijken dat je veel doet. Dan kom je er wel.

Dieptepunt:

Als voorzitter van Sociëtas schrok ik me wel dood toen penningmeester Merijn me vertelde dat de kluis met contributiegeld was gestolen. Hoe dat kon gebeuren, laat ik hier in het midden. Hij heeft schade in ieder geval volledig vergoed. Wat samenwerking betreft was D.S. (naam gevingeerd door redactie) een deceptie. De overtreffende trap van dominant zeg maar. Het zou me niets verbazen als die ooit nog eens minister van ontwikkelingstegenwerking wordt.

Amsterdam, omdat:

Ik Rotterdammer ben en graag provoceer. Zo vroeg ik jaren geleden op station Bijlmer aan een jongen waar de trein naar Rotterdam ging. 'Daar', zei hij, terwijl hij naar rechts wees. Toen ik mijn hoofd draaide om te zien welk perron hij bedoelde, haalde hij uit. Ik ging tegen de vlakte. Geen blijvend letsel, maar ook geen reden om niet in Amsterdam te gaan wonen. Ik ben verhuisd voor mijn stage. Mijn eerste stage is op een fiasco uitgelopen, maar nu loop ik met veel plezier stage bij de Dienst Maatschappelijke Ontwikkeling van de gemeente Amsterdam. Ik evalueer pilots die de segregatie in het basisonderwijs tegen moeten gaan. Binnenkort begin ik aan mijn scriptie.

Wil (later):

Zo min mogelijk vervelende dingen doen. Veel afwisseling zoeken, om de haverklap verhuizen, kansen grijpen, spontaan emigreren, maar bovenal de Chinese muur nog eens zwaffelen. Kortom: het correspondentenschap in China.

Fascinaties:

China en journalistiek. Al begint mijn fascinatie voor het N1H1-griepvirus te groeien. Voor mijn scriptie Journalistiek ben ik in China geweest. Als je de terminal uitloopt, denk je: wat doe ik hier? Maar tien weken later was ik verliefd op het Chinese stadsleven. Het lijkt allemaal zeer streng en strikt. Maar zo lang je je T-shirt met Dalai Lamaprint thuis laat en geen Mao-posters en publieke in de fik steekt kun je veel maken. Zelfs een space-cake bakken in de keuken van je hostel is, mits je het zorgvuldig aanpakt, geen enkel probleem.

Motto:

'Verba volant, scripta manent': 'woorden vervliegen, het geschrevene blijft'. Eigenlijk zou ik iedereen aan willen raden om zoveel mogelijk op papier te zetten. In iedereen huist een mooi verhaal. Waarom schrijven we het niet op? We kunnen veel van elkaar leren.

Favoriete anekdote:

Tijdens een Budapestreis: Tim Baas had een korte broek aan, maar kwam daarmee niet langs de portier van de Rio, een openluchtdiscotheek. Omdat we erg graag naar binnen wilden, losten we het als volgt op: Tim liep buitenom, naar de achterkant van de discotheek. Daar werd de club met een vrij lage schutting gescheiden van een drukke weg. Ik ging de Rio binnen liep naar dezelfde plek als Tim, maar dan in de club. Beschut door bosjes trok ik mijn spijkerbroek uit. Op straat trok Tim zijn korte broek uit. Daar vond de fameuze broekruil plaats. Terwijl ik met een korte broek de bosjes uit kwam, liep Tim in mijn spijkerbroek langs de portiers.

Achterkant

Naam: Jouri Bakker

Leeftijd: 26

Studie(s): Sociologie
(Beleid & Consultancy)
en Journalistiek

Doet nu: stage bij Dienst
Maatschappelijke
Ontwikkeling Amsterdam